

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ნინო მერაბის ასული ბალანჩივაძე

თორნთონ უაილდერის დრამატურგიის
მიტოპოეტიკური ელემენტები

10.01.05 ევროპისა და ამერიკის ხალხთა ლიტერატურა

ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად
წარდგენილი დისერტაციის

ავტორ ე ფ ე რ ა ტ ი

თბილისი
2006

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის საზღვარგარეთული ლიტერატურის ისტორიის
კათედრაზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელები: **თემურ კობახიძე**
ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის P.10.06 №8 სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე 2006
წლის....., საათზე.

მისამართი: 380028. ქ. თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზ. №36

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში (უნივერსიტეტის ქუჩა, №2)

ავტორეფერატი დაიგზავნა 2006 წლის

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი (რ. ციხითათრიშვილი)

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალობა. ამერიკელი რომანისტი და დრამატურგის _ თორნტონ უაილდერის (1897-1975) თვითმყოფადი, ძალზე თავისებური შემოქმედება ყოველთვის განზე იდგა ამერიკული ლიტერატურის საერთო მდინარებისაგან, მაგრამ დღეს მასთვის სამშობლოში სრულიად დამსახურებულად ასახელებენ მეოცე საუკუნის სხვა ცნობილ მწერალთა გვერდით.

თ. უაილდერმა თემატურად და ჟანრობრივად მრავალფეროვანი ლიტერატურული მემკვიდრეობა დატოვა (პროზა, დრამატურგია, თარგმანები, თეორიული და კრიტიკული გამოკვლევები), ლიტერატურული მოღვაწეობის თითქმის ყველა სფეროში მოახერხა საკუთარი სიტყვის თქმა.

ევროპის ქვეყნებსა და აშშ-ში წლიდან წლამდე იზრდება ინტერესი თ. უაილდერის შემოქმედებისადმი, რაც იმითაც არის განპირობებული, რომ თ. უაილდერის მხატვრული შემოქმედება ერთგვარად ტრადიციულიცაა და ამავე დროს მოდერნისტულიც. ამას იმიტომ აღვნიშნავთ, რომ მისი შემოქმედების ირგვლივ იწერება მონოგრაფიები, სტატიები და არ ფიქსირდება მწერლის ორი, ერთმანეთის მსგავსი გაგება-შეფასება. იგივეს ადასტურებს ჩვენს მიერ წარმოებული კვლევა: თ. უაილდერის მოდერნისტული თვალთახედვის გვერდით, ზოგჯერ ცალკეულ სიტუაციათა იმგვარ ხედვას ვაწყდებით, რაც აშკარად ტრადიციული მწერლობისთვისაა დამახასიათებელი.

თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგიის ანალიზი (ერთმომქმედებიანი პიესები: «ჩვენი ქალაქი», «ბეწვის ხიდზე», «მაჰანკალი») საშუალებას იძლევა, დავინახოთ დრამატურგის ოსტატობა, ხაზი გავუსვათ იმ მხატვრულ ხერხებსა თუ გავლენებს, რომლებითაც ესოდენ მდიდარია მისი შემოქმედება, ხოლო სპეციალური ბიბლიოგრაფიული შრომები მხოლოდ ზოგად წარმოდგენას თუ გვიქმნიან თ. უაილდერის შემოქმედების ირგვლივ დაწერილ ნაშრომთა მთელ მრავალფეროვნებაზე, რამდენადაც მათი უმნიშვნელოვანესი ნაწილი, მ. გოლდსთაინის, რ. ბერბენკის, მ. ქიუნერის ნაშრომების სახით, თ. უაილდერის უმნიშვნელოვანესი ცხოვრებისეული თუ შემოქმედებითი ფაქტების განხილვის თვალსაზრისით არის ყურადსაღები.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, გამართლებულია ჩვენი არჩევანი საკვლევი თემატიკის შერჩევისას. მითუმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ, რომ თ. უაილდერის შემოქმედება საქართველოში ნაკლებადაა ცნობილი ფართო მკითხველი საზოგადოებისათვის, ხოლო მისი ლიტერატურული მემკვიდრეობა, ჩვენს ხელთ არსებული მასალების მიხედვით, ჯერ არ გამხდარა სერიოზული ლიტერატურათმცოდნეობითი კვლევის საგანი. ამდენად, ჩვენს მიერ წარმოდგენილი ნაშრომი ქართულ ენაზე დაწერილი პირველი სამეცნიერო მონოგრაფიაა, რომელიც ერთი კონკრეტული საკითხის, მითოპოეტიკური ელემენტების შესწავლას ცდილობს უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში თანამედროვე კვლევის საერთაშორისო სამეცნიერო დონის გათვალისწინებით. ნაშრომის აქტუალობასაც სწორედ უაილდერის დრამატურგიაში დასმული პრობლემების სიმძაფრე და გამოხატვის ფორმა განსაზღვრავს.

გამოკვლევის მიზანი ჩვენს მიერ წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი მიზანია საკვლევი პრობლემის ირგვლივ არსებული სამეცნიერო ლიტერატურის გათვალისწინებითა და თ. უაილდერის ტექსტის ანალიზზე დაყრდნობით, გავარკვიოთ თ. უაილდერის მითოსური მეთოდის სპეციფიკა,

წარმოვაჩინოთ მითოსის როლი პიესებში, რამდენადაც მითოსი რადიკალურად უახლოვდება სიუჟეტს და იგი უმნიშვნელოვანეს ფუნქციას ასრულებს პიესების სტრუქტურის ორგანიზებაში.

გარდა აღნიშნულისა, ჩვენს მიზანს წარმოადგენდა, აგრეთვე მითოსური ასპექტის შემადგენელი კომპონენტების კლასიფიკაციის შედგენა და თითოეული მათგანის დანიშნულების განხილვა. აქვე შესწავლილია ისიც, თუ როგორ ახდენს მწერალი მხატვრული დროისა და სივრცის, ბიბლიური ელემენტების მოდელირებას, ხოლო თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობაში არსებული ზოგადთეორიული კონცეფციების შეჯერებისა და ანალიზის საფუძველზე გვსურდა «წარმოგვეჩინა XX საუკუნის «მოდერნისტული მითოსური ექსპერიმენტის» არსი, მისი კავშირი მოდერნიზმის ლიტერატურულ ესთეტიკასთან».

პრობლემის შესწავლის მდგომარეობა. ვფიქრობთ, მითოპოეტიკური ელემენტების კვლევას გვერდს ვერ აუვლის თ. უაილდერის შემოქმედების ვერცერთი მკვლევარი. ამდენად, ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომის უმთავრესი მიზანიც ის იყო, რომ ევროპელ და ამერიკელ მეცნიერ-მკვლევართა მოსაზრებების გათვალისწინებით, ახლებურად დაგვენახა აღნიშნული პრობლემა და იგი სპეციალური მონოგრაფიული კვლევის საგნად გვექცია.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე. როგორც სამეცნიერო ლიტერატურის მოკლე მიმოხილვა ცხადყოფს, ჩვენი ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე გამოიხატება უპირველესად პრობლემის დასმის თვალსაზრისით, რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილი ნაშრომებიდან მითოსის პრობლემა თ. უაილდერის შემოქმედებაში არავის გადაუქცევია სპეციალური კვლევისა და ცალკეული, ვრცელი მსჯელობის საგნად.

ამდენად, ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომი წარმოადგენს პირველ მოკრძალებულ ცდას აღნიშნული «ხარვეზის» აღმოსაფხვრელად. გარდა აღნიშნულისა, სიახლე ნაშრომისა იმაშიც მდგომარეობს, რომ იგი წარმოადგენს პირველ მონოგრაფიულ გამოკვლევას ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში, რომელიც ეძღვნება თ. უაილდერის შემოქმედების ერთ-ერთი უმთავრესი ასპექტის – «მითოპოეტიკური ელემენტების» სიღრმისეულად კვლევას მწერლის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა განისაზღვრება იმით, რომ წარმოდგენილი ნაშრომის კვლევის შედეგები და განზოგადებული დასკვნები, ვფიქრობთ, საყურადღებო იქნება ზოგადად თ. უაილდერის შემოქმედების მკვლევართათვის, მისი დრამატურგიით დაინტერესებული მკითხველისათვის და ლიტერატურათმცოდნეებისათვის. ნაშრომში წარმოდგენილი მწერლის 30-40-იანი წლების დრამატურგიის მითოპოეტიკურ ელემენტთა ძირითადი მახასიათებლები, რომლებიც ჩვენი აზრით უმთავრეს ქარგას წარმოადგენს საკვლევი პრობლემის შესაცნობად, ვფიქრობთ გასათვალისწინებელი იქნება შემდგომ აღნიშნული საკითხებით დაინტერესებული თითოეული მკვლევარისათვის, რამდენადაც ზოგადი სურათის სახით, იგი მანამდე არ ყოფილა ჩამოყალიბებული. ეს უმთავრესი სიახლე შესაძლოა საფუძვლად დაედოს უაილდერის შემოქმედების მხატვრული სტრუქტურის შემდგომ კომპლექსურ კვლევას. ნაშრომი გამოადგებათ როგორც უაილდერის შემოქმედებით დაინტერესებულ მკვლევართ, ასევე იმ სტუდენტებსა და პედაგოგებს, რომელთაც XX საუკუნის შესაბამისი პერიოდის ამერიკული ლიტერატურის, კონკრეტულად კი დრამატურგიის შესწავლა დაუსახავთ მიზნად.

დისერტაციის მეთოდოლოგიურ და თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს ცნობილ ლიტერატურათმცოდნეთა მიერ თ. უაილდერის შემოქმედების შესახებ წარმოებული კვლევის ძირითადი შედეგები, ხოლო კვლევისას ძირითადად ვეყრდნობით ევროპელ და ამერიკელ ლიტერატურათმცოდნეთა მოსაზრებებსა და დასკვნებს საკვლევი პრობლემის ირგვლივ. დამოწმებული გვაქვს და განვიხილავთ რ. ბერბენკის, მ. გოლდსთაინის, დ. ჰაბერმანის, მ. კიუნერის, თ. პორტერის და სხვათა ნაშრომებს, მაგრამ ხშირად ისინი ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებებსაც გამოთქვამენ ხოლმე საკვლევი პრობლემატიკასთან დაკავშირებით. ასევე განსხვავებულია კვლევის მეთოდები და პრინციპებით, რაც თვით თ. უაილდერის შემოქმედებას «წინააღმდეგობრივი» ბუნებიდან უნდა გამომდინარეობდეს.

გარდა აღნიშნულისა, რამდენადაც თანამედროვე მითოლოგიაში XX საუკუნის მოდერნიზმის ესთეტიკასთან და მის პოეტიკასთანაა დაკავშირებული, ამდენად, ჩვენ კვლევის პროცესში გავითვალისწინეთ ის ფილოსოფიური, ეთნოლოგიური და ფსიქოლოგიური მონაცემებიც, რომლებმაც ზეგავლენა მოახდინეს ზოგადად მოდერნიზმის მხატვრულ კონცეფციებზე. სწორედ მათ ერთგვარი შეჯამება წარმოადგენს იმ ძირითად მეთოდოლოგიურ საფუძველს, რომელი მოზიციიდანაც ჩვენ ვაწარმოეთ თ. უაილდერის შემოქმედების კვლევა.

ნაშრომის აპრობაცია. სადისერტაციო ნაშრომის განხილვა და აპრობაცია შედგა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დასავლეთ ევროპის ენებისა და ლიტერატურის ფაკულტეტის საზღვარგარეთული ლიტერატურის ისტორიის კათედრის სხდომაზე 2006 წლის _____ (რეცენზენტი დოც. მანანა გელაშვილი) და რეკომენდაცია მიეცა შემდგომი მსვლელობისათვის.

დისერტაციის სტრუქტურა და მოცულობა. სადისერტაციო ნაშრომი მოიცავს კომპიუტერზე აწყობილი ტექსტის 143 გვერდს. იგი შედგება შესავლის, ორი თავისა (მეორე თავი 3 ქვეთავს მოიცავს) და ზოგადი დასკვნებისაგან. ნაშრომს თან ერთვის დამოწმებული ლიტერატურის სია (126 ერთეული).

ნაშრომის შინაარსი

შესავალში განსაზღვრულია დისერტაციის საკვლევი თემის მიზნები და ამოცანები, საუბარია თემის მნიშვნელობასა და აქტუალობაზე, მიმოხილულია საკითხის შესწავლის მოკლე ისტორია და თორნთონ უაილდერის არსებული სამეცნიერო-კრიტიკული ლიტერატურა. შესავალში ასევე მოთხრობილია ყველა ამ სიახლის შესახებ, რაც თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში მიკვლეული მითო-პოეტიკური ელემენტების შესწავლის თვალსაზრისით არის გაანალიზებული ნაშრომში.

თავი I. მითი და მითოსი (მეთოდოლოგიური პრობლემები)

ჩვენი ნაშრომის ძირითადი მიზნებიდან გამომდინარე, თ. უაილდერის მიერ 30-40-იანი წლებში შექმნილი პიესების მხატვრული ტექსტის ანალიზზე დაყრდნობით ვცდილობთ გავარკვიოთ მწერლის მითოსური მეთოდის სპეციფიკა, მითოსური ასპექტის შემადგენელი სხვა ძირითადი კომპონენტები და წარმოვაჩინოთ მითოსის როლი მის პიესებში. წინამდებარე თავში საუბარი გვაქვს კონკრეტულად მითისა და

მითოსის მეთოდოლოგიურ პრობლემატიკაზე.

მითთან და მითოსთან დაკავშირებით სპეციალურ სამეცნიერო ლიტერატურაში აზრთა უკიდურესი სხვადასხვაობა არსებობს. თითქმის ყველა ჰუმანიტარულ დარგს «მითოსა» და «მითოსის» საკუთარი და ხშირად წინააღმდეგობრივი პოზიცია გააჩნია. მითსა და მითოსთან დაკავშირებით პროცესები მხოლოდ მოდერნისტული მწერლობის პრიორიტეტი არაა. ამ საკითხისადმი ახლებური მიდგომა ზოგადევროპულ პროცესს წარმოადგენდა და იგი მოდერნისტებმა პირველებმა განაახლეს.

მითისა და მითოსის ერთიანი ცნების შესამუშავებლად, პირველ რიგში, ალბათ, პასუხი უნდა გაეცეს რამდენიმე კითხვას: სად გადის ზღვარი «მითოსურ» და «არამითოსურ» მხატვრულ ნაწარმოებებს შორის? რა იგულისხმება «თანამედროვე მითოშემოქმედებაში»?

მითი უძველესი დროის ადამიანის ფსიქოლოგიური სამყაროს ანარეკლია, ეპოქის პოეტური სურათი, კაცობრიობის ბავშვობის გულუბრყვილო, ხალასი ასახვაა და ის, არა მარტო თავისთავადაა საინტერესო ამბავი, არამედ მრავალმხრივ საგულისხმო და მნიშვნელოვანაცაა. მითი შედეგია ბუნების ძალთა მეუფებისა ადამიანზე. ადამიანის ამალეობასთან, გონების გამარჯვებასთან ერთად, ქრება მითი და ადამიანი ბუნებაზე ბატონდება. თუმცა, რჩება მითი როგორც მისი შემოქმედებითი გენიის მონაპოვარი, როგორც სიმბოლური ჭეშმარიტება.

მითი სინთეზურ ფენომენს წარმოადგენს. იგი არც ისტორიაა, არც რელიგია, არც ზღაპარი და არც ლეგენდა, მაგრამ ყველა ხსენებულ ელემენტს შეიცავს. მითი ხალხებისა და თაობების შემოქმედებითი საგანძურის უშრეტი წყაროა. მწერლები თავისებური მოტივებით ამუშავებენ მითოსს. ტრაგიკოსებმა ათობით და ასობით ნაწარმოებში ასახეს და თავისებურად შეცვალეს, გადაამუშავეს არსებული მასალა.

მითს, «მითოლოგიურ სიუჟეტებს» სულ უფრო ხშირად უბრუნდება თანამედროვე მწერალიც, კინორეჟისორიც, თეატრიც და უბრუნდება არა როგორც ეგზოტიკის სამყაროს, არამედ როგორც სიბრძნეს, პირველქმნილ სილამაზეს, ცხოვრების თავდაპირველ განუმეორებელ სურათს. მითის გამოყენება თანამედროვე ლიტერატურაში ძირითადად, მოდერნიზმის ლიტერატურულ ესთეტიკას უკავშირდება.

სწორედ მოდერნიზმის ლიტერატურულ ესთეტიკასთან მიმართებაში განიხილავდნენ თანამედროვე «მითოშემოქმედებას» ე. მელეტინსკი, ნ. ფრაი, უ. ტროი, დ. ზატონსკი, თ. კობახიძე და სხვანი. აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ მოდერნისტი მწერლები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ჯ. ფრეზერის, ზ. ფროიდის, კ. იუნგის და სხვათა ნაშრომებს მითოლოგიის სფეროში. ისინი ამ მეცნიერთა ნაშრომებიდან ითვისებდნენ მხოლოდ იმას, რაც მათ მხატვრულ კონცეფციებს ესადაგებოდა და, რაც საკუთარი მხატვრული მიზნების განსახორციელებლად სჭირდებოდათ.

მითისაკენ მობრუნებაში ასევე გადაწყვეტი რილი ითამაშა მოდერნიზმის ესთეტიკის ზოგიერთმა არსებითმა გარემოებამ. მაგალითად, მოდერნისტთა მისწრაფებამ დრო-სივრცითი ჩარჩოების გადალახვისაკენ, რაც განპირობებული იყო შიშით ისტორიის წინაშე.

დროის პრობლემამ XX საუკუნის მეცნიერთა განსაკუთრებული ყურადღება მიიპყრო. აღნიშნულმა პრობლემამ ასევე ერთ-ერთი ძირითადი ადგილი დაიმკვიდრა ხელოვნებასა და მხატვრულ ლიტერატურაში. ასევე დიდი ინტერესი შეინიშნება

«დროის პრობლემის» მიმართ XX საუკუნის ამერიკულ ლიტერატურაში. დროის საკითხმა და მხატვრული დროის ძიებებმა ამ ქვეყნის ლიტერატურაში მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დაიმკვიდრა ადგილი. ე.წ. «დაღუპული თაობის» ამერიკელი მწერლების (ჯონ დონ პასოსი, ტომას ვულფი, უილიამ ფოლკნერი) შემოქმედებაში წინა პლანზეა წამოწეული დროს პრობლემა, სუბიექტური დროისა და მხატვრული დროის ურთიერთმიმართების საკითხები.

საზოგადოდ, მეოცე საუკუნის დასავლურ ლიტერატურაში ნიშანდობლივი მხარეა დროის «გასუბიექტურება», დროის ერთგვარი გართულებული კონცეფცია. ამერიკულ ლიტერატურაში ეგზისტენციალისტებმა დიდი ინტერესი გამოიჩინეს დროის რაობის მიმართ. როგორც აღინიშნა, ეს პრობლემატიკა მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ დაიკვიდრდა და დროის საკითხმა, საერთოდ მხატვრული დროის ძიებებმა დიდი პოპულარობა მოიპოვა. აღსანიშნავია ისიც, რომ დროსთან კავშირში სუბიექტურ დროს არ უარყოფენ, მაგრამ მას პირადულ დროსთან კავშირში განიხილავენ. ეგზისტენციალისტების მიხედვით, დროს არის ადამიანის არსებობის მთავარი კატეგორია, ოღონდ ის დრო, რომელსაც განიცდის თვით ინდივიდი და არა ის დრო, რომელსაც ბუნებისმეტყველი მეცნიერი გადმოგვცემს.

თ. უაილდერს, ისევე როგორც ჩვენს მიერ ზემოთ ჩამოთვლილ სხვა დიდ ამერიკელ მწერლებს – უილიამ ფოლკნერს, ჯონ დონ პასოსს, ტომას ვულფს, ასევე აღელვებდა დროის პრობლემა. ამ გამოჩენილ მწერალთა მწვავე ინტერესმა დროის პრობლემის მიმართ უდავოდ გააძლიერა თ. უაილდერის ინტერესთა და ძიებათა არეალი.

ჩვენს მიერ წინამდებარე თავში გაანალიზებული სამეცნიერო ლიტერატურის შეჯერების საფუძველზე ვფიქრობთ, შესაძლებელია ზოგიერთი წინასწარი დასკვნის გაკეთება და ამასთან ერთად, დასმულ პრობლემატურ საკითხებთან დაკავშირებით საკუთარი პოზიციის გამოხატვაც. კერძოდ: მითი სალიტერატურო კრიტიკის ანალიზის ობიექტს წარმოადგენს მაშინ, როდესაც ესა თუ ის მწერალი იყენებს მას, როგორც მხატვრულ ხერხს საკუთარი ჩანაფიქრის განსახორციელებლად, ხოლო «მითოსის» მხატვრულ ფუნქციას წარმოადგენს არაერთგვაროვანი ელემენტების ერთმანეთთან დაკავშირება მხატვრულ ქსოვილში, ანუ უამრავი სიუჟეტის უზოგადესი, სქემატური გაერთიანება.

გარდა ამისა, მოდერნისტული მითოსური ექსპერიმენტის არსს, მის ესთეტიკურ სიახლეს განსაზღვრავს არა მისი მსგავსება-განსხვავება მითის ადრეულ, კლასიკურ ფორმებთან, არამედ მისი კავშირი მოდერნიზმის ლიტერატურალ ესთეტიკასთან, რადგანაც თანამედროვე «მითოლოგიზმი» XX საუკუნის მოდერნიზმის ესთეტიკასთან და მის პოეტიკასთან არის დაკავშირებული. ამასთან, ასევე გათვალისწინებული უნდა იქნას ის ფილოსოფიური, ეთნოლოგიური თუ ფსიქოლოგიური მომენტები, რომლებმაც უშუალო ზეგავლენა იქონიეს მოდერნიზმის მხატვრულ კონცეფციებზე.

თავი II. მითოპოეტიკური ელემენტები თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების დრამატურგიაში

თავი II.1. პიესა «მაჭანკალი» და ირონია უაილდერის ადრეულ პიესებში

1931 წელს გამოქვეყნდა უაილდერის პიესების პირველი კრებული «ხანგრძლივი საშობაო სადილი», რომელშიც შევიდა დრამატურგის პიესები: «გრძელი საშობაო

სადილი», «საძილე ვაგონი პაივატა», «ბედნიერი მოგზაურობა ტრენტონსა და გემდენში» და სხვა. ამ პიესებში დრამატურგმა მკვეთრად გამოამჟღავნა ის ძირითადი მხატვრული ელემენტები, რომლებიც მან მოგვიანებით სრულყო ცნობილ და გახმაურებულ პიესებში «ჩვენი ქალაქი» და «ბეწვის ხიდზე».

აღსანიშნავია, რომ უაილდერის ადრეულ პიესათა მოქმედი გმირები საკმაოდ ინდივიდუალურები არიან იმისათვის, რომ იმ განსაკუთრებულ პიროვნებად გავაცნობიეროთ, რომლებიც ასოციაციურ მრავალმხრივობას ირონიის მეშვეობით იძენენ. მაგალითად, პიესაში «საფრანგეთის დედოფალი», მთავარი მოქმედი პირი, გაიძვერა ადვოკატი ქეჰუსეჟი უბრალო, რომანტიკულ, მაგრამ სრულიად გამოფიტულ ქალებს ფუჟი საუბრები ატყუებს და არწმუნებს მათ, რომ ისინი საფრანგეთის ტახტის მემკვიდრენი არიან. პიესის მოქმედება განსაზღვრულ ადგილას («ნიუ-ორლეანი») და განსაზღვრულ დროს (1869 წელს) ხდება, მოქმედი პირები კი სასაცილოდ და პათეტიკურად გამოიყურებიან. აღნიშნულ პიესაში თ. უაილდერისათვის, ირონია შემეცნების თავისებურ ხერხს წარმოადგენს და არა პიროვნების თავისუფლების განმტკიცების საშუალებას. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ აქ საქმე გვაქვს ეპიკურ ირონიასთან, რომელსაც თ. მანი «სიყვარულით სავსე გულის ირონიას» უწოდებდა.

ამგვარი ირონია სრულად შეესაბამება თ. უაილდერის აღნიშნულ პიესას, სადაც ირონია შემოქმედებით, ობიექტურ, ე.ი. ეპიკურ ხასიათს ატარებს. ის თანამედროვე მოვლენების რეფლექსურ გააზრებას ეფუძნება. ამის მეშვეობით დრამატურგი ცდილობს გვიჩვენოს, თუ რა არის მნიშვნელოვანი და რა არის უმნიშვნელო უბრალო ამერიკელთა ცხოვრებაში.

ირონია საშუალებას გვაძლევს, ერთდროულად დავინახოთ გმირთა საოცარი სულიერი თვისებები და მათი ფუჟი იმედები. ირონიის საშუალებით თ. უაილდერი გმირების უკმაყოფილებას გამოხატავს, იმ გარემოს ამოწმებს, რომელშიც ისინი იმყოფებიან. გმირთა აზრობრივსა და ემოციურ დატვირთვაში აშკარად გამოიხატება ავტორისეული პოზიციაც, თუმცა ეს პოზიცია არ არის თვალშისაცემი, ის მხოლოდ მინიშნებულია. უსაგნო, არაფრისმთქმელი საუბარი, ყოველდღიურ წვრილმანთა სიუხვე, ჟესტისა და უეცარი შთაბეჭდილებების, სულიერი სიცარიელის გახსენება, ცხოვრებისეულ სიტუაციათა ტრაგიკომიკური შეუსაბამობა, მათ ალოგიკურობათა მძაფრ განცდას წარმოშობს. ყოველდღიურ, ყოფით შთაბეჭდილებათა ქაოსს, თ. უაილდერი მხატვრული მიზანშეწონილობის ლოგიკით, ე.ი. მითოსის საშუალებით აწესრიგებს.

ირონიის ასეთივე მსგავს «გამოვლინებას» ვხვდებით ჩვენ უაილდერის პიესაში «სიყვარული და, როგორ განვკურნოთ იგი», ხოლო პიესა, «ასეთი რამ მხოლოდ წიგნებში ხდება», იმ აზრის მატარებელია, რომლის მიხედვითაც ნაშრომი, უმჯობესია ცხოვრებასთან კავშირს გამოხატავდეს. აღნიშნული პიესა ასახავს ხელოვანის შეხედულებას ცხოვრებაზე. ამისათვის ავტორმა ხელოვნური სიუჟეტი შექმნა. თ. უაილდერს სურდა, სათანადო აზრი გადმოეცა, თუმცა, ჩვენი აზრით, აქ მან დასახულ მიზანს ვერ მიაღწია. სიუჟეტმა თავისი მისია ვერ შეასრულა, მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რო ეს იყო თ. უაილდერის პირველი ნაბიჯები დრამატურგიაში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ უაილდერის პიესებში ირონია და კონტრასტი ფარულ ხასიათს ატარებს. ხშირ შემთხვევაში ეს თვისება რთული ლიტერატურული და მითოლოგიური სიუჟეტების გადახლართვის გზით მჟღავნდება და ავტორისეული პოზიციაც ძნელად გასაგები ხდება. პიესები: «ხანგრძლივი საშობაო სადილი»,

«ბედნიერი მოგზაურობა», «საძილე ვაგონი ჰაივაიტა» და სხვ. იმ ნაწარმოებებს წარმოადგენენ, რომლებშიც დრამატურგი ყოველდღიურ ამერიკულ ყოფაში უნივერსალური რელიგიურობისა და მორალურ ღირებულებათა არსებობას ამტკიცებს.

თ. უაილდერის დებულებებში დრამატურგიის შესახებ, თვით ამ პიესების შექმნის პროცესში იქნა ახსნილი. დრამატურგი თვლიდა, რომ იდეები ზღუდავდა მოქმედებას და ამცირებდა გამომსახველობას. თ. უაილდერი ტექნიკურ თავისუფლებას მოითხოვდა. ამ მხრივ ნიშანდობლივია პიესა «ჩვენი ქალაქი», სადაც არანაირი დეკორაცია არ არსებობს. «სინამდვილე უფრო მეტად, ვიდრე დამაჯერებლობა» – ხშირად «იმეორებდა ამ ფრაზას დრამატურგი. დრამატურგიულ ტექნიკას, რომელიც უაილდერმა აღნიშნულ პიესებში გამოიყენა, ჯონ გაშნერი «თეატრალიზმს» უწოდებდა. საგულისხმოა, რომ თვით დრამატურგი აღიარებდა თამაშს და არა იმ ცხოვრების ასახვას, რასაც რეალიზმი გულისხმობდა, ხოლო «სამი პიესის» შესავალში მან განაცხადა, რომ ის უკმაყოფილოა 20-იანი წლების თეატრით, რადგან ამგვარ მცდელობებს, «ბავშვურ მცდელობებად» მიიჩნევს.

ვფიქრობთ, ჩვენს მიერ ზემოთ განხილულ პიესებში მხოლოდ ზოგადად არის გამოხატული ე.წ. «თეატრალიზმი», რომელიც სრულყოფილად განვითარდა უაილდერის შემდეგდროინდელ პიესებში «ჩვენი ქალაქი» და «ბეწვის ხიდზე». თითოეული პიესა ყოველდღიურ ყოფით საკითხებს ეფუძნება. ხშირად, ყველაზე უმნიშვნელოსაც კი, რომელშიც ის «რადაც» არის წარმოჩენილი. მოვლენები გმირთა ცხოვრებაში უმეტესწილად ობიექტურადაა აღწერილი და ისინი არაობიექტური, სცენური ტექნიკით არიან დაკავშირებული ერთმანეთთან.

აზრი იმის შესახებ, რომ ცხოვრებაში უმცირეს მოვლენებსაც კი უდიდესი მნიშვნელობა აქვს, წარმოშობს კონფლიქტს დადგმის რეალისტურ და არარეალისტურ ხერხებს შორის. იმისათვის, რომ სრულიად უმნიშვნელო წვრილმანის გარეგნული სახე წამოატივტივოს, თ. უაილდერი სპობს რეალურობის საჭიროებას და მოქმედებებს მორალურ, ფილოსოფიურ ან ფილოლოგიურ დონეზე ავითარებს, ხოლო რაც შეეხება დეკორაციის შეცვლას, იგი დრამატურგისაგან ადამიანთა შენაცვლებას არ მოითხოვს. პირიქით, თ. უაილდერის აზრით, დეკორაციის გადაადგილება ისეთივე სწრაფი და შეუმჩნეველი უნდა იყოს, როგორც გონების სისხარტე.

ყოფითი დეტალის ხაზგასმა, მისი შინაგანი მეტაფორიზაცია, თ. უაილდერის ადრეული პიესების მეტად მნიშვნელოვან მხატვრულ თავისებურებებს წარმოადგენს. საინტერესოა, რომ XX საუკუნის დასაწყისსა და ამავე საუკუნის 20-იან წლებში, ანალოგიურ ხერხს მიმართავდნენ სხვა მოდერნისტი მწერლებიც. მაგალითად, ჯ. ჯოისი («ულისეში»), მ. პრუსტი («დაკარგული დროის ძიებაში»), ტ. ელიოტი – თავის ადრეულ პოეზიაში.

ნაშრომის წინამდებარე მონაკვეთში განსაკუთრებულ ყურადღებას ვაქცევთ იმ გარემოებას, რომ თ. უაილდერის ადრეულ პიესათა შორის ყველაზე «ამბიციურ» და ინტრიგებით დატვირთულ ნაწარმოებად მისი «საძილე ვაგონი» წარმოგვიდგება. ეს არის იმავდროულად ალეგორიული პიესა, რომელშიც დროისა და სივრცის ყველა დონე კომბინირებულია და, რომელიც ცხოვრების არსს მთელი სამყაროს ცხოვრებასთან აკავშირებს და, რაც მთავარია, თემატურად და ტექნიკურად იგი ყველაზე მეტად უახლოვდება უაილდერის გვიანდელი ხანის პიესებს «ჩვენი ქალაქი» და «ბეწვის ხიდზე».

თ. უაილდერის კრებულში შემავალი ადრეული პიესები, ევროპასა და შეერთებულ შტატებში იდგმებოდა და როგორი აზრიც არ უნდა არსებობდეს მათ შესახებ თეატრალურ სამყაროში, ჩვენი თვალთახედვით აშკარაა, რომ დრამატურგმა თავისი პირველი დრამატული ნაწარმოებებით, თანამედროვე ამერიკულ სცენაზე წარმატებას ვერ მიაღწია მანამ, სანამ 1938 წელს «ჩვენი ქალაქი» და «მაჭანკალი» არ გამოჩნდა, თუმცა ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ 1938 წლამდე დრამატურგს არაფერი შეუქმნია. ამ მხრივ საკმარისია გავიხსენოთ ო'ბეის **Lucrece**-ის უაილდერისეული თარგმანი, ან 1932 წელს გამოქვეყნებული მისი ყველაზე ცნობილი რომანი «ზეცა ჩემი მიზანია».

პიესა «მაჭანკალი» თ. უაილდერის ადრეული პერიოდის შემოქმედებას განეკუთვნება. ავტორს მასალის დიდი ნაწილი იოჰან ნესტროის პიესიდან აუღია. თავად დრამატურგი ამას ნესტროის პიესის «თავისუფალ გადაკეთებას» უწოდებს. თვით ნესტროის პიესა კი, ჯონ ოქსენჰამის «ვარგად გატარებულ დღეს» (1835 წ.) ეფუძნება. თ. უაილდერის აზრით, იმ «სისულელებების» მოშორება, რომელიც XIX საუკუნის თეატრების სცენაზე სუფევდა, მხოლოდ ოხუნჯობითა და ირონიით იყო შესაძლებელი.

ირონია, იუმორი, ისეთივე ძველი კლასიკური, სცენური საშუალებითაა გამოხატული «მაჭანკალში», როგორც «შეცდლომით მიმსგავსებაა». დრამატურგი აღნიშნულ პიესაში გვიხატავს ბანალურ პერსონაჟებსა და აბსურდულ სიტუაციებს. მოქმედება ხდება 1880 წელს იონკერსში. ჩვენ თანდათან ვეცნობით პიესის მთავარ გმირებს, რომელთა კეთილდღეობა, ასე თუ ისე, განპირობებულია არამზადა ვანდერგელდერის მონაწილეობით ამ პერსონაჟთა ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

ვანდერგელდერს ორი ნოქარი ჰყავს – კორნელიუსი და ბარნაბი, რომლებიც თავგადასავლების საძიებლად ნიუ-იორკში მიემგზავრებიან. შემდეგ ვეცნობით მაჭანკალს, რომელიც ცდილობს, რომ ვანდერგელდერს ახალგაზრდა, მომხიბვლელი ქალი, ირენ მოლოუ გაურიგოს, თუმცა სინამდვილეში იგი საკუთარი თავისთვის ირჯება. მაჭანკალი არავითარ მოძღვრებას არ დაგიდევთ, გარდა საკუთარი ცხოვრებით სრული ტკბობისა. იგი «გააფთრებით» ეწინააღმდეგება ვანდერგერდისეულ თეორიებს, რომლისათვისაც შრომა და ფული ცხოვრების უმაღლეს ფასეულობას წარმოადგენს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ირონია, დაცინვა უაილდერის წინამდებარე პიესაში მიმართულია პირობით ცნებასთან – «წარმატება». ამ დაცინვის ადრესატი კი ვანდერგელდერია, აბსურდული პიროვნება, რომელმაც არაფერი იცის საკუთარი სისულელების შესახებ. თ. უაილდერი აღნიშნულ პიესაში საკუთარი ხალხის საჩვენებლად უწყინარ გზას ირჩევს – მსუბუქ ირონიას და არა სატირას. სატირა ხომ კონკრეტულ სოციალურ მისამართსა და მკაფიოდ გამოხატული იდეოლოგიურ ტენდენციას გულისხმობს. მართალია, პიესაში უაილდერი უხვად იყენებს გროტესკს, რომელიც სოციალურ სატირად აღიქმება, თუმცა დრამატურგი კონკრეტულ კონფლიქტს, მაინც გლობალურ, საყოველთაო, მარადიულ პრობლემათა პლანში განაზოგადებს.

«მაჭანკალი», ვფიქრობთ, უდავოდ «კრიზისულ» პიესად უნდა ჩაითვალოს იმ თვალსაზრისით, რომ მასში ასახული მსოფლმხედველობა ყოვლისმომცველ კრიზისს, ზნეობრივ იდეალთა განადგურებას, სრულ ურწმუნოებასა და იმედგაცურებას გამოხატავს, თუმცა ეს ყველაფერი თ. უაილდერის შემოქმედებით კრიზისთან როდი უნდა გავაიგივოთ. თუ 20-30-იან წლებში უაილდერს ჯერ კიდევ არ ჰქონდა ნაპოვნი აზრის გამოთქმის საშუალება იმ საყოველთაო ფასეულობათა შესახებ, რომელიც

მაშინდელი ამერიკის ცხოვრებაში არსებობდა, 1938 წელს, დრამატურგს ამგვარი საშუალება უკვე მიეცა. მან შექმნა ისეთი ნაწარმოებები, რომელთაც აღიარება მოუპოვეს მას. მან თავის პიესებში განსაკუთრებული ტექნიკური ხერხები შემოიტანა და გვიჩვენა, თუ როგორ შეიძლება დრამის გათავისუფლება მკაცრი ქრონოლოგიური თანმიმდევრულობისაგან.

თავი II. 2. «ბეწვის ხიდზე»

40-იანი წლების ტრაგიკული მოვლენების გამოძახილს წარმოადგენს. იგი, კინოსცენარებს თუ არ ჩავთვლით, უაილდერის ერთადერთი და ყველაზე მნიშვნელოვანი დრამატურგიული ნაწარმოებია. ამ პიესამ მხურვალე დისკუსიები წარმოშვა ლიტერატურათმცოდნეებსა და თეატრალურ კრიტიკაში.

თვით ავტორის სიტყვებით რომ ვთქვათ, პიესის ძირითადი მიზანია გვიჩვენოს ადამიანის «სპირალური პროგრესი» და მისი წინსვლა შეცდომისა და გამოცდილების გზით. ეს პიესა კაცობრიობის არსებობის პირობითი ქრონიკაა, ანუ ისტორიული მოვლენებისა და ბიბლიური თქმულებების შერწყმაა. მასში უაილდერი გვიხატავს კაცობრიობის მიერ განვლილ გზას, პირველყოფილი სიბნელიდან, მეოცე საუკუნის ოცდაათიან წლებამდე.

ბევრს შეიძლება უნაურადაც კი მოეჩვენოს ამ პიესის სახელწოდება. მისი სათაური პირველწყაროში «ჩვენი კბილების კანია». ამერიკაში ძალზე გავრცელებულია ამგვარი გამოთქმა. არა თმის, არა თითის, არამედ «კბილების კანზე». რუსულ ლიტერატურათმცოდნეობაში ამ პიესის ორი სახელწოდება გვხვდება: «На коже наших зубов» და «На волоске от жизни». ჩვენ გავითვალისწინეთ პიესის სახელწოდების პირდაპირი თარგმანიც და მისი შინაარსიც. ქართველი მკითხველისათვის «ბეწვის ხიდზე» უფრო გასაგებად მივიჩნიეთ, ვიდრე «ჩვენივე კბილების კანით». გამოთქმა «ბეწვის ხიდზე» ხშირად გვხვდება ქართულ მეტყველებაში და კიდევ ერთი რამ: კაცობრიობა მუდმივ მოძრაობაშია და მუდამ კატასტროფის წინაშე დგას.

პიესის სამი მოქმედება გვიჩვენებს კაცობრიობის ბრძოლას გადარჩენისათვის იმ უბედურებათაგან, რომლებიც მას თავს დაატყდა ცხოვრების ამა თუ იმ პერიოდში გამყინვარებისას, წყალდიდობისას თუ ომისას. პირველ მოქმედებაში ავტორს ადამიანი ბუნების წინააღმდეგ გამოჰყავს, მეორეში – მორალური წესრიგის საპირისპიროდ, მესამეში – საკუთარი თავის წინააღმდეგ. ადამიანთა მოდგმის ისტორია განხილულია ერთი ოჯახის – ანტრობუსების ოჯახის ცხოვრების ფონზე. ეს ტიპური ამერიკული ოჯახია და ზოგადად ადამიანთა ოჯახს განასახიერებს. ანტრობუსთა მაგალითზე ნაჩვენებია ადამიანის ბრძოლა კატასტროფების წინააღმდეგ, მის დაცემას, ხსნა, ომები.

ანტრობუსი – მამა, საშუალო ფენის ამერიკელია, ადამი და ადამიანთა მოდგმის «მესაჭე მამა» («Fathez Pilot»). მას ზოგადად გააჩნია ყველა დროის ადამიანური სისუსტეცა და ღირსებაც. მისი ძირითადი მახასიათებელი თვისებაა, უცვლელია წლიდან წლამდე, ისტორიის ერთი პერიოდიდან, მეორემდე, ხოლო მისი პრობლემები ერთი და იგივეა თითქმის ყველა დროში. იგი ყოველთვის უბედურების ზღვარზეა. იმ უბედურებისა, რომელიც გამოწვეულია გარეშე ბუნებრივი ძალებითა თუ შინაგანი კონფლიქტებით. იგი მიუხედავად ყველაფრისა, გადარჩენას მაინც ახერხებს «ბეწვის ხიდზე» გავლით.

ანტრობუსი ის ადამიანია, რომელმაც იმას მიაღწია, რასაც კი ადამიანმა შეიძლება

მიადწიოს. მას იმ უამრავი უბედურების გადატანა მოუწევს, რომელთა გააზრებაც კი ძნელი წარმოსადგენია. უაილდერს ანტერესებს, შეუძლია თუ არა ადამიანს, ასეთ ურთულეს პირობებშიც კი დარჩეს კულტურის სუბიექტად, თუ ის იმ უბრალო ბიოლოგიურ ინდივიდად გადაიქცევა, რომლისთვისაც ამოსავალი კრედო, მხოლოდ გადარჩენის მოთხოვნილებაა.

უაილდერი პიესაში ცდილობდა, გაეაზრებინა ის მიზეზები, რომლებმაც ადამიანი სიკვდილ-სიცოცხლის მიჯნამდე მიიყვანეს. ანტროპუსი გვაოცებს იმით, თუ როგორ შეუძლია ადამიანს უღალატოს საკუთარ თავს. უაილდერი დარწმუნებულია, რომ ბოროტების ეპიდემიის უკანასკნელი მიზეზი, რომელმაც მთელი მსოფლიო მოიცვა, თვით ადამიანის შეგნებაშია და შემდეგ – ბუნებრივ, სოციალურ კატაკლიზმებში.

პიესის მთავარი პერსონაჟები ისეთი ამერიკელები არიან, რომლებიც თავიანთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ადამიანთა მოდემის ბედ-იღბლის გასაღებს მალავენ. აღსანიშნავია ისიც, რომ დრამატურგი თითოეული გმირის სულში უხეშად არ იქექება და მათ თვისებებზე არ მიგვანიშნებს. ყოველივე ეს, მხოლოდ მოქმედებასა და დიალოგებში უნდა ვეძებოთ.

თ. უაილდერმა ერთი ოჯახის ისტორია, ყველა ეპოქის მოდელად აქცია. იგი შეეცადა, შეექმნა კაცობრიობის ისტორიის მხატვრულ-სიმბოლური სურათი. სიმბოლური განზოგადება ჩანს ოჯახის სახელწოდებაშიც – «ანტროპუსების ოჯახი». «ანტროპუსი» – ბერძნული სიტყვაა და ადამიანს ნიშნავს. ანტროპუსი, ერთდროულად ადამიანიცაა და ნოეც, მისი მეუღლე – ევა, ქალიშვილი – ადამისა და ევას ერთადერთი ქალიშვილი, ჰენრი – კაენი, მემამოხე სული. ასე, ყველა პერსონაჟი ადამიანის რომელიმე თვისებას განასახიერებს. იმისათვის, რათა უფრო მკაფიო გაეხადა ამა თუ იმ პერსონაჟის სახე, უაილდერმა თავისებური დროთა კომპლექსი გამოიგონა და ყოველი მოქმედება, რომელიმე ისტორიულ ეპოქას დაუკავშირა.

თ. უაილდერი პიესის საშუალებით გვიხსნის ადამიანისა და სამყაროს კავშირის, პიროვნების მუდმივ მორალურ და ინტელექტუალურ სრულყოფას, დრამატურგს აქ ძირითადად ერთი რამ აწუხებს: თვლის თუ არა ადამიანი საკუთარ თავს ამ დიდი სამყაროს ნაწილად და იგი ამაზე საუბრობს კიდევ პიესის ფინალში. ამ კუთხით უნდა განვიხილოთ ანტროპუსისა და ჰენრი – კაენის კონფლიქტიც. ამ კონფლიქტს თავისებური სოციალურ-ისტორიული მოტივი უდევს საფუძვლად. ის ყველა თაობის კონფლიქტია და იგი ერთგვარად ტრაგიკული და გადაუჭრელიც ჩანს. მასში ორი, სრულიად განსხვავებული ადამიანის ბუნება ერთმანეთს ეჯახება: ერთის მხრივ, ანტროპუსი, რომელიც ადამიანისა და სამყაროს მიმართ საკუთარ პასუხისმგებლობას გრძნობს, მეორეს მხრივ, ჰენრი-კაენი, რომელიც ბოროტებით არის განმსჭვალული.

საკმაოდ მძიმეა ანტროპუსის ხვედრი. მან იცის, რომ წინ დიდი ბრძოლა ელის. ბრძოლის აუცილებლობა აიხსნება არა ისტორიულ-სოციალური ხასიათით, არამედ ყოფითი სტრუქტურით, მისთვის დამახასიათებელი საკუთარი შინაგანი კანონებით, მისი კატასტროფული ბუნებით. სიკვდილი ყოფის ისეთივე ბუნებრივი პირობაა, როგორც სიცოცხლე. ამ ორი მარადიული ძალის დაპირისპირება იმ გადაუჭრელ კონფლიქტს ქმნის, რომელიც ადამიანის ისტორიის ყოველ საფეხურს ახლდა თან. პიესის ერთ კუთხეში, კაცობრიობის არსებობის წინაისტორიული პერიოდია, მეორეში კი – დღევანდელიობა.

დრამატურგი ცდილობს, ცხოვრების პროცესის ერთიანობა, მარადიული კანონების ის გარდაუვალობა და უცვლელიობა აჩვენოს, რომელიც კაცობრიობის ისტორიის ყველა

ეპოქისათვისაა აუცილებელი. თ. უაილდერი, ამასთანავე ძველისა და თანამედროვეობის იმგვარ სინთეზს ქმნის, რომლებიც სინქრონულად არსებობენ ერთსა და იმავე ჩარჩოებში.

თ. უაილდერს, ისევე როგორც სხვა დიდ ამერიკელ მწერლებს: უ. ფოლკნერს, ჯონ დოს პასოსს, ტომას ვულფს, დროის პრობლემა აღელვებდა. ამ გამოჩენილ ადამიანთა მწვავე ინტერესმა დროის პრობლემის მიმართ უდავოდ გააძლიერა თ. უაილდერის ინტერესთა და ძიებათა არეალი. იგი წარსულს, მომავალს, ცხოვრების ერთ განუყოფელ ნაკადად აერთიანებს და ცდილობს გვაჩვენოს, რომ ყველაფერი თავიდან მეორდება და ყოველთვის ისე თავისებურად, როგორც არასოდეს არ ყოფილა. სწორედ ამაშია ყოველი ადამიანის სიცოცხლის არსი; ყოველი დღის, წამის და იმის შეგრძნება, თუ რაოდენ პატარაა, ხანმოკლეა იგი და, რომ მასში ყველაფერს ვერ შეცვლი, ვერ შეასწორებ, ვერ დააბრუნებ.

როდესაც უაილდერი დროის კატეგორიას კონკრეტულ პრობლემატიკასთან დაკავშირებით გვთავაზობს, იგი იმავდროულად ადამიანურ ღირებულებათა მტკივნეულ ძიებებსაც გულისხმობს. ბატონი ანტრობუსი ამის აშკარა მაგალითს წარმოადგენს. იგი ყოველთვის ძიების პროცესში იმყოფება. მან იცის, რომ სიცოცხლე, ცხოვრება ბრძოლაა, რომ ყველაფერი საუკეთესო, რასაც ცხოვრება გვაძლევს, მუდამ ბეწვის ხიდზე კიდია; იქნება ეს სახლი, სამშობლო თუ ცოდნა. მას სურს, რომ ჰქონდეს ხელახალი შენების უფლება, რომ ამის საშუალებას, მას ღმერთი ყოველთვის აძლევდეს. ამასთან, შეცდომებიც უნდა გვახსოვდეს, რადგან ისინი, ჩვენთვის ერთგვარ გაფრთხილებასაც წარმოადგენენ.

მითი ანტრობუსების ოჯახის შესახებ იმაზე მიუთითებს, რომ ეს ყველაფერი ოდესღაც იყო და შესაძლოა, განმეორდეს კიდევ. მითოსური სქემა _ ადამი_ევა_კაენი, იმ უამრავი წვრილმანით ივსება, რომელშიც ძველი სტრუქტურა იკარგება. თ. უაილდერმა ადამიანთა საქმიანობის მრავალფეროვნება ერთ ოჯახში მოაქცია, ამიტომაც, ყველა ხასიათი ჭეშმარიტ სიმბოლოდ არის ქცეული. პიესის ხასიათთა სისტემის სიმბოლური ბუნება ამით ძლიერდება, რომ ისინი ადვილად იწვევენ ანალოგიებსა და ასოციაციებს ბიბლიასთან. ამ ხერხით, თ. უაილდერი, ჩვენი დაკვირვებიდან გამომდინარე, დრამის საყოველთაო მისაწვდომობას აღწევს, რადგან ბიბლია ბავშვობიდანვე გვესმის და აუცილებელი ასოციაციებიც ადვილად გვებადება მკითხველსა თუ მაყურებელს. დრამატურგი ცდილობს, ყველა უდიდესი ბიბლიური პერსონაჟი თანამედროვე ყოფაში შემოყვანის მეშვეობით გაამიწიეროს. თ. უაილდერისათვის ღმერთის არსებობა ჩანს ცხოვრების ის ცხოვრებისეულ რიტუალებში, ჩვეულებებში, ტრადიციებსა თუ ღირებულებებში, რომლებიც ადამიანებს ერთმანეთთან და თავიანთ რასობრივ წარსულთან აკავშირებენ. ეს დაკავშირება იმ რწმენის საფუძველია, რომ კაცობრიობა, თავისი საუკუნეობრივი წმინდანებით, უთუოდ გადარჩება.

რეალურ ცხოვრებაში დანახულ ადამიანთა ჩვევები, ტემპერამენტი, გონება, აზრები, ორი მიმართულებითაა განზოგადებული: მხატვრულ-ტიპოლოგიურად და მითოლოგიურად. სწორედ ამ ორი მიმართულების შეჯერებით განიხილება ადამიანთა ურთიერთობა და მათი ხასიათების ევოლუცია სხვადასხვა უბანზე, ხოლო ბიბლიური ილუზიების გამოკვლევა საშუალებას გვაძლევს ვთქვათ, რომ მათ დრამატურგი პიესის კონსტრუქციის ასაგებ ერთ-ერთ საყრდენად იყენებს. და კიდევ ერთი რამ: ბიბლიური ელემენტების ღრმად იჭრებიან პერსონაჟთა სულიერ სამყაროში და ისინი მხატვრული სახეების სტრუქტურის უმნიშვნელოვანეს კომპონენტებად იქცევიან (ანტრობუსი _ იგი

ადამია, ჰენრი _ კენი და ა.შ.).

ჩვენი აზრით, უაილდერის მიერ პიესაში მითოლოგიური კონტექსტის გამოყენება თანამედროვე ხალხის ცხოვრების არასრულყოფილების მიზეზების გამოკვლევითაა განპირობებული. თ. უაილდერის აზრით, კაცობრიობის გადარჩენა, კულტურისა და განათლების გადარჩენითაა შესაძლებელი. პიესაში ეს მისია ანტროპურს აქვს დაკისრებული.

მითოსი პიესაში პერსონაჟთა ქაოტური ასოციაციების მოწესრიგებისა და ფასეულობათა უნივერსალიზაციის ფუნქციასაც ასრულებს და იგი, იმავდროულად მთავარი თემის _ მამისა და ძის უთიერთმიმართების სხვადასხვა ასპექტის ხორცშესხმამიც ეხმარება ავტორს. აქვე წამოიჭრება კითხვა იმის შესახებაც, თუ საით მივყავართ მამისა და ძის ურთიერთმიმართების თემას. ანტროპუსისა და ჰენრი _ კენის კონფლიქტი ორი თაობის კონფლიქტია და იმავდროულად, ორი მსოფლმხედველობის პოზიციაც. ამ საკითხის გადაჭრა, სცილდება ერთი პიესის ჩარჩოს.

თ. უაილდერმა საბოლოოდ ვერ უპასუხა კითხვას, ან ვის შეეძლო ეს 1942 წელს? დრამატურგმა შესანიშნავად იცოდა, რომ კაცობრიობა გადიოდა ყველაზე რთულ ეტაპს თავისი არსებობის ისტორიაში, მაგრამ რწმენა ადამიანისადმი უაილდერმა იმ უმძიმეს დროშიც შეინარჩუნა. დრამატურგის კონცეფციის მიხედვით, მას განათლებისაკენ, ხელოვნებისაკენ მივყავართ. შეუძლებელია, ააშენო ქვეყანა, რომელშიც იცხოვრებს ადამიანი, თუკი თვით შენში არ არის სიყვარული, კანონის გრძნობა და წესრიგი. ბატონი ანტროპუსი ამას მხოლოდ პიესის ბოლოს მიხვდება, მაგრამ მიხვდება კი? ასწავლა კი, ამ სასტიკმა გამოცდამ ანბანური, მაგრამ უცილობელი ჭეშმარიტება «მილიონ» ანტროპუსს?

პიესა «ბეწვის ხიდზე» დაუსრულებელია. ალბათ, მისი დასასრული, თვით «ცხოვრებას» უნდა დაეწერა.

თავი II.3. «ჩვენი ქალაქის» დრამატურგია და მითოსი

1. პიესა «ჩვენი ქალაქი», რომლის პოპულარობაც დიდი ხანია გასცდა ამერიკის საზღვრებს, პირველად 1938 წლის დასაწყისში გამოჩნდა. თვით სათაური _ «ჩვენი ქალაქი» იმ განწყობაზე მიგვანიშნებს, იმ ლამაზ ხედებს გვიჩვენებს, რომელთა მეშვეობითაც აღნიშნავდა უაილდერი ყველაზე უმნიშვნელო მოვლენებს ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ეს არის ამერიკის ერთ-ერთი პატარა ქალაქის ცხოვრების დრამატიზებული ქრონიკა. თ. უაილდერმა პატარა ქალაქის ყოფაში ის ზღაპრული ჰარმონია დაინახა, რომელიც ყველა მსოფლიო გრიგალს ეწინააღმდეგებოდა.

თ. უაილდერი პიესის როგორც ამერიკული სინამდვილის კრიტიკულ ასახვას როდი განიხილავს. პირიქით, ეს არის დრამატურგის მცდელობა, უნივერსალურ რანგში აიყვანოს ამერიკული ცხოვრების პოეტიზაცია. უაილდერისათვის ამ პიესის სათაურს ფართო მნიშვნელობა ენიჭება. «ჩვენი ქალაქი», მისი გაგებით, ეს არის ჩვენი ბავშვობის ქალაქი, რომელშიც იბადებოდნენ და ყალიბდებოდნენ ჩვენი პირველადი ცხოვრებისეული წარმოდგენები. როგორი ბანალურიც არ უნდა იყოს პიესაში ნაჩვენები ორი ოჯახის ყოველდღიური ყოფა, ის მაინც საინტერესოდ გვეჩვენება. უაილდერის შემოქმედების გარკვეული თავისებურება, ჩვენი აზრით, იმაშიც მდგომარეობს, რომ ყოველდღიურ ყოფაში იგი ადამიანური სიტბოს დაფარულ წყაროს პოულობს, რომელიც გულუბრყვილობითაა აღსავსე.

რაც შეეხება თ. უაილდერის მიერ აღნიშნულ პიესაში მითის გამოყენების საკითხს, ამის შესახებ მკვლევართა შორის აზრთა სხვადასხვაობა არსებობს. აქ პირველ რიგში აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ დრამატურგი მხატვრულ ლიტერატურაში გავრცელებულ მითოლოგიურ და ლიტერატურულ მოტივთა და სახეთა გამოყენების თითქმის ყველანაირ ხერხს მიმართავს. თუმცა, ერთი რამ ცხადია, რომ ამა თუ იმ სკოლამ თუ თეორიამ, შესაძლოა თვით დრომაც, გარკვეული ბიძგი მისცეს ამ მოტივთა გამოყენებას მის შემოქმედებაში.

მაგალითად, რ. ბერბენკის აზრით, უაილდერი «მითის» მეშვეობით სპეციფიკურ ხასიათებს, მოვლენებსა და თემებს თავისებურ ჩარჩოში ათავსებს, ხოლო დ. ჰაბერმანის აზრით, უაილდერმა მითს იმისათვის მიმართა, რათა ადამიანებს საკუთარი თავი შეეცნოთ.

პიესაში უბრალო ადამიანთა ყოველდღიურ ცხოვრებას ვადევნებთ თვალს. დრამატურგი ორ უბრალო ოჯახზე, მათ მეზობლებზე, მეგობრებზე, ურთიერთობებზე გვესაუბრება. თ. პორტერის სამართლიანი აღნიშვნით, მოცემული მითის ნიმუშში დრამატურგი ერთ პატარა კუთხეზე და საგვარეულოზე მოგვითხრობს. ეს კი, თანამედროვე დასავლურ დრამაში, იმიტაციის ყველაზე ზოგადი მეთოდია.

მოქმედებას რაიმე ლოგიკური თანმიმდევრობა არ გააჩნია. ერთი მოვლენა მეორეს ცვლის, რადგან ეს ოდითგანვე ასე ხდებოდა. ფაქტობრივად, პიესას სიუჟეტი არა აქვს. მითოსი კი, ასოციაციური სამყაროს მომწესრიგებელი საწყისია, ყველა ნასესხებ სიუჟეტსა და მოქმედ პირს აერთიანებს და ერთ მთლიან სინთეზს წარმოადგენს.

პიესის თითოეულ პერსონაჟს ქალაქის (გროვერს-კორნერსის) ცხოვრებაში საკუთარი წვლილი შეაქვს. გროვერს-კორნერსის საზოგადოებას თავისი ერთობა შეგნებული აქვს, ანუ შექმნილია სოციალური წინააღმდეგობებისაგან დაცლილი მითოსური სივრცე, რაც მონათხრობის საყოველთაო ზედროულობასა და ზეისტორიულობას გულისხმობს, რადგან სოციალურ წინააღმდეგობათა ასახვა დრამას ძალზე კონკრეტულ ისტორიულ კონტექსტში მოათავსებდა. ამ საზოგადოების წევრები ძირითადად დადებითი ადამიანები არიან, მაგრამ ქალაქის ცხოვრება მაინც საკმაოდ მოსაწყენია. აქ სიმშვიდე, პატიოსნების სინონიმად შეიძლება ჩაითვალოს. ქორმაისტერი ქალბატონებს მიამიტი ჭორიკნობისა და გულმოწყალების შესაძლებლობას აძლევს. მღვდელი თვითმკვლელებსაც კი არ რიყავს ამ საზოგადოებიდან. ქალაქში კულტურის უკმარისობა იგრძნობა, მაგრამ ეს უკმარისობა დაინტერესებითა და ყურადღებით წონასწორდება.

რ. ბერბენკის თანახმად, «ჩვენი ქალაქის» მთავარი მხატვრული პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ ცხოვრებისეული მოვლენები ისე არაა წარმოდგენილი, როგორც ეს სინამდვილეში შეიძლებოდა ყოფილიყო, რადგან ისინი თავისთავად იგულისხმებიან და ფასდაუდებელნიც არიან. ამ პრობლემებს ის ყოველდღიური სცენების განმეორებით ადასტურებს. უაილდერი ცხოვრებას ერთდროულად ორ ფაზაში გადმოგვცემს. იგი საუბრობს მის ღირსშესანიშნაობასა თუ უფერულობაზე, სიდიადესა თუ აბსურდზე. პიესა ადამიანთა ხასიათის, ვითომდა, უმნიშვნელოვანეს მხარეებს ძალზე მნიშვნელოვანსა და საყურადღებოს ხდის.

ჩვენი დაკვირვებით, პიესის პერსონაჟი ვაჟებისა და გოგონების ურთიერთკავშირიც კი ტიპურია. მთავარი გმირები – ჯორჯი და ემილი ისე ცხოვრობენ, როგორც მეზობელ გოგონასა და ბიჭს შეეფერებათ. ჯორჯი კეთილი გულის ამერიკელი ბიჭია, ემილი კი – ჭკვიანი, მომხიბვლელი ქალიშვილი. იგი ჯორჯზეა დანიშნული. მათ

სურთ, რომ ქალაქის მახლობლად, ფერმაში დასახლდნენ და მშობლების მსგავსად იცხოვრონ. მთავარ გმირებში უჩვეულო არაფერია. «ჩვენი ქალაქი» პატარა ქალაქის ამსახველი სურათი კი არ არის, არამედ იმის ცდაა, რომ ფასეულობები იმ პატარ-პატარა მოვლენებში აღმოვაჩინოთ, რომლებსაც ჩვენი ყოველდღიური ცხოვრების ნაწილად ვთვლით. ასეთ საზოგადოებაში დაბადება გულთბილ ოჯახში დაბადებას ნიშნავს. თ. უაილდერი ყველაფერს მითოსის მეშვეობით აღწევს, თუმცა აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი მკვლევარი უაილდერს იმისათვის კიცხავს, რომ თითქოს მან თავისი გამომსახველობითი ხერხების მნიშვნელობაც კი არ იცოდა.

ჩვენი აზრით, უაილდერი მითს მხოლოდ შაბლონურობისაგან თავის დასაღწევად კი არ იყენებს, არამედ ცხოვრების მხატვრულად ასახვის ერთ-ერთ საშუალებად. თვით თ. უაილდერის მოსაზრებით, მითი თვალთმაქცობაზეა დაფუძნებული და მისი ბუნებაც ამ თვალთმაცობის სიმრავლეს ითხოვს და კიდევ ერთი, მოქმედება მუდმივად აწმყოში ვითარდება.

აღსანიშნავია, რომ უაილდერის მოსაზრება ადამიანის გონებისა და ბუნების შესახებ, გერტრუდა სტაინის შეხედულებებს უკავშირდება. ცნობილი ფაქტია, რომ ისინი ახლო მეგობრები იყვნენ. სტაინი თვლიდა, რომ ადამიანის ბუნება ყოველთვის საზოგადოებაში საკუთარი ადგილის დასამკვიდრებლად მიისწრაფის. იგი ყველაფერს ადამიანის გონებას უკავშირებდა.

როდესაც თ. პორტერი ზოგადად ეხება მითის ადგილს ამერიკულ დრამატურგიაში, კონკრეტულად აღნიშნავს, რომ მითი «ჩვენს ქალაქში» რამდენიმე კატეგორიად იყოფა, რომელთაც ნ. ფრაი «აპოკალიფსურს» უწოდებს. პორტერს მაგალისათვის ფრაის თესიზი მოჰყავს, რომლის მიხედვითაც მითი ადამიანთა სურვილებსა და მისწრაფებებზე მაღლა დგას. თხრობით ელემენტში მითი მოქმედების იმიტაციაა, სურვილის ახლო ან მისაწვდომის ზღვარი. მისივე აზრით, «ჩვენი ქალაქი» აპოკალიფსურ ასპექტს ეხება და მასში იდეალური ცხოვრების ხედვა ჩანს. ამ იდეალის შესაძლებლობა რეალურ კონტექტში რომ აღწეროთ, მისი იდეურობა უნდა დაირღვეს. მკვლევარის აზრით, ჭეშმარიტება, რომელსაც უაილდერი ეხება, აპოკალიფსური თვალსაზრისით სიმართლეს წარმოადგენს.

პორტერი იმაზეც მიუთითებს, რომ ფრაისა და უაილდერის შეხედულებებს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავებაა. იგი მითის სტრუქტურულ პრინციპებზე საუბრობს და ყურადღებას დრამატურგისა და მაყურებლის მრწამსზე ამახვილებს. უაილდერი უზრუნველყოფს ურთიერთობას ავტორსა და მაყურებელს შორის. მკვლევარის აზრით, დრამატურგი მაყურებლის სულისკვეთების გათვალისწინებითა და შეცნობით ასახავს საზოგადოების სულს.

ჩვენ ვეთანხმებით პორტერის მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ მაყურებელი ამ ხერხით დრამის უშუალო მონაწილე ხდება. მაყურებლის მონაწილეობა ნაწარმოებში უაილდერის პიესის მოქმედების ძირითადი კონცეფციაა, რადგან მაყურებელიც პიესის უშუალო მონაწილეა. ე.ი. მაყურებლისა და სპექტაკლის დრო იდენტურია, რამდენადაც დროის ერთი წუთი სცენაზე მაყურებლის დროის ტოლფასია.

მოქმედების ძირითადი სტრუქტურა პიესაში ადამიანური გამოცდილების პროგრესად გვევლინება, იქნება ეს დაბადება, ზრდა, ქორწინება თუ სიკვდილი. ეს მოვლენები ყოველი ადამიანის ცხოვრებაში გარდაუვალია. ისინი ცხოვრების ძირითად ნიმუშს ქმნიან. ეს ნიმუში ხაზოვანიც არის (ინდივიდისათვის) და ციკლურიც (საზოგადოებისათვის). პიესა ამ ორივე ასპექტს აერთიანებს. საზოგადოებისათვის

ცხოვრება მსგავსი მოვლენების წრეს წარმოადგენს. წელიწადის დროთა თუ საათების რიტმი, ცალკეულ წრებრუნვასთანაა დაკავშირებული, რაც ინდივიდის ცხოვრებაში მჟღავნდება.

როგორც თვით უაილდერი აღნიშნავს, პიესის სტრუქტურულ მოდელად მან დანტეს «ღვთაებრივი კომედია» გამოიყენა. მსგავსება თვალშისაცემია, რადგან «ღვთაებრივი კომედიის» მთა და გროვერს-კორნერსის მთა ღმერთების ადგილს წარმოადგენს. მთა ის ადგილია, სადაც უცვლელი სამყარო და ბუნების ციკლური სამყარო ერთმანეთს უთანაბრდება. ეს ის ადგილია, სადაც პილიგრიმი უბიწოებას იბრუნებს და ცოდვებისაგან თავისუფლდება. მთაზე ემილი ალოაჩენს იმას, თუ როგორი იდეალურია ცხოვრება სინამდვილეში. სწორედ აქ, სადაც სამყაროს ღერძია, სადაც ზეცა და მიწა ერთმანეთს ერწყმის, იგი ხვდება, თუ რა განსაკუთრებულია სინამდვილეში ყოველდღიური ყოფა. უაილდერი ცდილობს სიცოცხლის ბედნიერება სიკვდილის შემდეგაც განაცდევინოს პიესის ერთ-ერთ მთავარ პერსონაჟს და აქედან გამომდინარე, ზოგადად ადამიანს, მაყურებელს.

უაილდერის მიზანი ადამიანური თვალთახედვის გაფართოებაა. იგი ცდილობს აჩვენოს უთანასწორობა სიცოცხლის ნამდვილ ფასეულობასა და იმ ფასეულობას შორის, რომელიც გაცნობიერებული აქვთ მოქმედ პირებს. სიცოცხლის შეუფასებლობა სიყვარულის შეუფასებლობასთან არის გაიგივებული.

ჩვენი აზრით, აქ უნდა გამოიყოს ერთი უმთავრესი მომენტი, როცა უაილდერი დანტესეულ ელემენტს მიმართავს. ამ დროს მისი ხედვა «ამერიკულია». დრამატურგი სიტყვას _ «სიკვდილი» სამი მოქმედების განმავლობაში მხოლოდ ერთხელ თუ ორჯერ იყენებს. მას სურს მაყურებელთან შეთანხმებით შექმნას სიკვდილის სახე იმ გაგებით, რომ სწორედ სიკვდილი შეაცნობინებს ადამიანს სიცოცხლის იმ ძირითად არსს, რომელსაც სიცოცხლეში ნაკლებად აფასებს.

სიკვდილის განცდა გარდაუვალია. დრამატურგს სიცოცხლის კონტრასტული სცენები უმაღლეს დამაბულობამდე აჰყავს. მოქმედება სასაფლაოზე იწყება და ემილის მონოლოგი თანდათან იძაბება. ჩვენი აზრით, სიცოცხლე პიესის ამ ეპიზოდში მთელი თავისი სიხარულითა და მწუხარებით, ბედნიერებითა და ტანჯვით, მშვიდ და უშფოთველ სიკვდილს უპირისპირდება. ემილი სიცოცხლეს აფასებს, რადგან მან ის უკვე დაკარგა.

გარდა აღნიშნულისა, პიესის სტრუქტურის კულმინაციას ყოველდღიური ცხოვრება წარმოადგენს. მითს შეუძლია ძალიან ხშირად, უბრალო კაცი გმირად აქციოს. უაილდერი უბრალო ადამიანების გამოცდილებას დრამის ცენტრალურ ნაწილად მიიჩნევს. «პატარა ადამიანების» თემა ამერიკულ ლიტერატურაში უაილდერამდეც იყო გამოკვეთილი. ისინი თავიანთი მცირე როლით სრულებით არ იტანჯებოდნენ. პირიქით, იმით ამაყოფნდნენ, რომ მათი მსგავსნი მილიონები იყვნენ და არა ერთეულები. პატარა ქალაქის მკვიდრთა ზრუნვას, სიხარულს, მათ გულისტკივილს ავტორი კოსმიური მასშტაბის მოვლენებს ადარებს. მართალია, გროვერს-კორნერსის მკვიდრნი დიდი ინტელექტით არ გამოირჩევიან, მაგრამ ისინი ბუნებასთან კავშირში ცხოვრობენ და მათი ტრაგედია ისაა, რომ ადამიანი სიცოცხლის ეტაპობრივ ძალას ვერ გრძნობს.

უაილდერს სურდა პრიმიტიული ცხოვრების უმარტივესი ტენდენციები გამოევიწყინა და დახავსებული ყოფა-ცხოვრება აემადლებინა. პატარა ქალაქის გმირთა არსებობა გარეგნულად არც კი გამოირჩევა ერთმანეთისაგან. ისინი ცხოვრების მდინარებს ლაღად და ბუნებრივად მიჰყვებიან. მთხრობელი დიდი თანაგრძნობით

უყურებს იმ თავდპირველ, ბუნებრივ მოვლენებს, რომლებიც პატარა ქალაქის მკვიდრებმა შეინარჩუნეს.

ჩვენი აზრით, უაილდერი პიესაში ცდილობს შეგვახსენოს, რომ ხვალინდელი დღეც მითია და რომ სამყაროც, სიყვარულიც, სინამდვილეც, ხალხიც, უსასრულობაც, დედამიწაც – მითები არიან. წარსულიც ხომ მითია. მთელი ისტორიაც სხვა არაფერია, თუ არა იმ აზრების ერთობლიობა, რომლებსაც ჩვენ მითიურ ფასეულობებად ვსახავთ. პიესაში ვხედავთ, თუ როგორ შეწყვიტა სიკვდილმა ემილისა და ჯორჯის ხანმოკლე ბედნიერება. მ. გოლდსთაინის აზრით, მათი მწუხარება, იმ ძნელად მოსაპოვებელი უკვდავების მწუხარებაა, რომელსაც ვერავითარი გამირობითა და ღირსებით ვერ მოიპოვებენ.

პატარა ქალაქის ქრონიკა ადამიანის ცხოვრების ქრონიკაა – აკვნიდან სასაფლაომდე. ცხოვრება გროვერს-კორნერსში დილაადრიან იწყება: ადამიანები ფუსფუსებენ... ქორწინდებიან... კვდებიან, ე.ი. ცხოვრების წრე იკვრება. რ. ბერბენკის აზრით, უაილდერმა შექმნა პატარა ქალაქი ყველგან და ყველა დროში და ამ ქალაქის მკვიდრთა ცხოვრება მითიურ სამყაროს დაუკავშირა. ეს ხერხი მყარადაა ჩაქსოვილი პიესის ძირითად თემატიკასთან.

მრავალი მკვლევარი მიუთითებს იმის შესახებ, რომ «ჩვენი ქალაქი», უილდერის «დრამატული თეორიის» მიხედვით, არის რელიგიური ზეიმი, სიცოცხლის დღესასწაული. მაგალითისათვის კვლავ რ. ბერბენკს მივმართავთ. იგი ამბობს, რომ სიცოცხლე, რომელსაც დრამატურგი განადიდებს, უმარტივესი და ყველაზე ნაკლებპრეტენზიული წარმოსახვაა და მაინც, რაც არ უნდა ზომიერად და თავმდაბლად წარმოგვიდგინოს უაილდერმა ცხოვრების მისეული ხედვა, ეს პიესა უდავოდ გვხიბლავს. მასში იგი მითიური ჭვრეტის ისეთ წვრილმანებს გვიხატავს, რომელიც თანამედროვე ცხოვრებას «ყველასთან, ყველგან და ყოველთვის აკავშირებს».

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, უნდა ვაღიაროთ, რომ უაილდერმა მითი ადამიანური ხასიათის წვდომის, ყოველდღიური წვრილმანის აღმოჩენისა და ანალოგების მიზნით გამოიყენა და მიუხედავად იმისა, რომ აქ მკვლევართა განსხვავებულ მოსაზრებებზე ვისაუბრეთ, უნდა ითქვას, რომ არც ერთი მათგანი მითის გამოყენებას არ უარყოფს. მათი აზრი მხოლოდ მითის გამოყენების მხატვრული ფუნქციის განსაზღვრის საკითხშია განსხვავებული. მაგალითად, დ. ჰაბერმანისა და რ. ბერბენკის აზრით, მითის მეშვეობით უაილდერი ტკბილ-მწარე სიმართლეს გვიხატავს და ადამიანებს საკუთარი თავის შეცნობის საშუალებას გვიხატავს. მკვლევართა ერთი ჯგუფი (თ. პორტერი, სმირნოვი) თვლის, რომ უაილდერმა მითი გამოიყენა როგორც გამომსახველობითი საშუალება. ზოგი მკვლევარი კი, დრამატურგის შემოქმედებაში დიდაქტიკურ მიმართულებას ხედავს, რაც მითის სტრუქტურის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს.

ვფიქრობთ, უაილდერისათვის მითის გამოყენების არც ერთი ამ მხარეთაგანი არაა უცხო. მან, ფაქტობრივად, შეაჯამა ყოველი მათგანი და მითისა და მითოსის გამოყენებით დაგვანახა, რომ უდიდეს მთლიანობაში შესაძლოა ადამიანი მცირე როლს ასრულებდეს, მაგრამ თითოეული ინდივიდის არსებობა, მისი მისწრაფებები, საყოველთაო ევოლუციური პროცესის თანაზიარია. თ. უაილდერი სრულიად მიზანდასახულად იყენებს მითოსის შესაძლებლობებს, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ იგი მშვენივრად იცნობს მითისადმი მიძღვნილ უახლეს ფილოსოფიურ და ფსიქოლოგიურ ლიტერატურას.

პიესას – «ჩვენი ქალაქი» საფუძვლად «მითოსი» უდევს. უაილდერი ნაწარმოებს მითოსურ სქემაზე აფუძნებს, მაგრამ ეს ნასესხები ელემენტები თავდაპირველი ჟღერადობისაგან სრულიად განსხვავებულ დატვირთვას იძენს. «ჩვენი ქალაქი» მითოსური პიესაა, რადგან მთელი მისი მხატვრული სამყარო მითოსს ეფუძნება.

ნაშრომის ზოგად დასკვნებში თეზისური სახითაა წარმოდგენილი კვლევის ძირითადი შედეგები:

1. მოდერნისტული მითოსური ექსპერიმენტის არსს, მის ესთეტიკურ სიახლეს განსაზღვრავს არა მისი მსგავსება-განსხვავება მითის ადრეულ, კლასიკურ ფორმებთან, არამედ მისი კავშირი მოდერნიზმის ლიტერატურულ ესთეტიკასთან, რადგანაც თანამედროვე «მითოლოგიზმი» XX-ს. მოდერნიზმის ესთეტიკასთან და მის პოეტიკასთანაა დაკავშირებული. ამასთან ასევე უნდა გავითვალისწინოთ ის ფილოსოფიური, ეთნოლოგიური თუ ფსიქოლოგიური მომენტები, რომლებმაც უშუალო ზეგავლენა მოახდინეს მოდერნიზმის მრავალფეროვან მხატვრულ კონცეფციებზე.

2. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩვენს მიერ განხილული თ. უაილდერის 30-40-იანი წლების პიესების სტრუქტურულ საფუძვლად მივიჩნევთ «მითოსს» – «პოტენციურ სიუჟეტს», მრავალი სიუჟეტის უზოგადეს მოდელს, საკვანძო მითოსურ სიტუაციას, რამდენადაც თვით «მითოსის» მხატვრული ფუნქცია არაერთგვაროვანი ელემენტების ერთმანეთთან დაკავშირებაა მხატვრულ ქსოვილში, ანუ უამრავი სიუჟეტის უზოგადესი სქემატური გაერთიანება.

3. მითისა და მითოსის გამოყენებით თ. უაილდერმა დაგვანახა, რომ ადამიანი, შესაძლოა მცირე როლს ასრულებდეს უდიდეს მთლიანობაში, მაგრამ თითოეული ინდივიდის არსებობა საყოველთაო ევოლუციური პროცესის თანაზიარია, რამდენადაც სწორედ მითოსის მეშვეობით ხდება მარადგანმეორებადი მოდელის ერთ-ერთ ვარიანტად წარმოჩენა.

4. მითოსი თ. უაილდერის პიესებში პერსონაჟთა ქაოტური ასოციაციების მოწესრიგებისა და ფასეულობათა უნივერსალიზაციის ფუნქციას ასრულებს. დრამატურგმა შექმნა სოციალური წინააღმდეგობებისაგან დაცლილი მითოსური სივრცე, რაც მონათხრობის საყოველთაო ზედროულობასა და ზეისტორიულობას გულისხმობს, რადგან სოციალურ წინააღმდეგობათა ასახვა დრამა, ძალზე კონკრეტულ ისტორიულ კონტექსტში მოათავსებდა.

5. პიესის – «ბეწვის ხიდზე» ანუ «ჩვენივე კბილების კანით» – სტრუქტურის მითოსურ საფუძველს მამისა და ძის ურთიერთობა წარმოადგენს. აღნიშნული პრობლემის ხორცშესასხმელად შერჩეული წყაროები, მართალია, გარეგნული «მითოლოგიზმისაგან» თავისუფალნი არიან, მაგრამ ასოციაციური სიუჟეტის სქემატური ნიშნის წყალობით, პიესის საერთო-მითოსური სტრუქტურის განუყოფელ ნაწილად იქცევიან.

6. ქრისტიანული მითის მეშვეობით თ. უაილდერი ახერხებს იმას, რომ პიესის მაგისტრალურმა თემამ მუდმივად ზედაპირზე იტრიალოს, ხოლო ბიბლიურ ილუზიებს დრამატურგი იყენებს როგორც ერთ-ერთ ძირითად საყრდენს პიესის კონსტრუქციის ასაგებად.

7. ბიბლიური ელემენტები ღრმად იჭრებიან პერსონაჟთა სულიერ სამყაროში და მხატვრული სახეების სტრუქტურის უმნიშვნელოვანეს კომპონენტებად იქცევიან (ანტროპუსი – იგივე ადამია, ჰენრი – კაენი და ა.შ.). პიესის ხასიათთა სისტემის

სიმბოლური ბუნება იმით ძლიერდება, რომ ისინი ადვილად იწვევენ ანალოგიებსა და ასოციაციებს ბიბლიასთან. ამ ხერხით თ. უაილდერი, დრამის «საყოველთაო მისაწვდომობას» უწყობს ხელს, რადგან ბიბლიას ბავშვობიდანვე შევიცნობთ და აუცილებელი ასოციაციებიც ადვილად ჩნდებიან სულიერ სამყაროში.

8. დრამატურგი მყოფადს, ნამყოს, მომავალს ცხოვრების ერთ განუყოფელ ნაკადად აერთებს. იგი ცდილობს გვაჩვენოს, რომ ყველაფერი თავიდან მეორდება და ყოველთვის თავისებურად, ისე როგორც არასოდეს არ ყოფილა.

9. დრო რომ მედინი არ იყოს, მაშინ აღარ იარსებებდა შთაბეჭდილებები, მოგონებები, ანუ, წარსული – მოგონებაა. თ. უაილდერის შემოქმედებაში აღნიშნულ გარემოებას მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. წარსულით მოცულ გმირებს უპირისპირდებიან მომავალზე ორიენტირებული ხასიათები. ისინი გამობენ წარსულს და მომავლისაკენ ისწრაფიან. მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მწერალი წარსულს ყოვლისმომცველ დროდ თვლის, რადგან მის გვერდით დრო ყოველთვის მოქმედებს და განსაზღვრავს ხასიათის თავისებურებას. დროს მხატვრული და აზრობრივი მნიშვნელობა ენიჭება.

10. თ. უაილდერი მხატვრულ ლიტერატურაში გავრცელებულ მითოლოგიურ და ლიტერატურულ მოტივთა და სახეთა გამოყენების თითქმის ყველა მრავალფეროვან ხერხს მიმართავს. ცხადია, რომ ამა თუ იმ სკოლამ თუ თეორიამ, შესაძლოა თვითონ დრომაც, გარკვეული ბიძგი მისცეს ამ მოტივთა გამოყენებას მის შემოქმედებაში. მითს თ. უაილდერი მხოლოდ შაბლონურობისაგან თავის დასაღწევად კი არ იყენებს, არამედ როგორც ცხოვრების მხატვრულად ასახვის ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალებას. დრამატურგმა მითი და მითოსი ადამიანური ხასიათის წვდომის, ყოველდღიური წვრილმანის აღმოჩენისა და ანალოგიების წვდომის მიზნით გამოიყენა.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. თ. უაილდერის «ჩვენი ქალაქი». XX-ის. ამერიკის შესწავლის საკითხებისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო-მეთოდოლოგიური კონფერენციის მასალები. ქსუ, ქუთაისი, 2002.

2. მითოსი თორთონ უაილდერის პიესაში «ჩვენი ქალაქი», თსუ, თბ. 2005.

3. უაილდერის პიესა-იგავი. კრიტერიუმი №15, რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი, თბ., 2006.

I. Javakishvili Tbilisi State University

With the right of manuscript

Nino Balanchivadze

MYTHOPOETICAL ELEMENTS IN THORTNTON WILDER'S GRAMATIC WORKS

10.01.05_The Literature of European and American People

A B S T R A C T

of the Dissertation submitted for the
degree of Candidate of Philology

Tbilisi
2006

The Dissertation was prepared at the Department of History of foreign literature of I. Javakhishvili Tbilisi State University

Scientific advisers

1. Temur Kobakhidze

Doctor of Philology, Professor

The dissertation will be defended on at the session P 10.06 #8
of the Dissertation Council of Philology of I. Javakhishvili Tbilisi State University
Address: 1. Chavchavadze Ave №36, Tbilisi, 380028

The dissertation is available at the scientific library of TSU.
Address: 2, University Str. Tbilisi, 0147

The Abstract was sent out on

Scientific Secretary of the
Dissertation Council
Candidate of Philology,
Assistant Professor

(R. Cikhitrishvili)

General Description of the Work

Topicality of the Work. The works by American novelist and playwright Thornton Wilder (1897-1975) were original, most peculiar, standing apart from a general trend of the American literature. However, at present he is mentioned among other renowned writers of the XX century quite deservedly.

T. Wilder's literary heritage (prose, plays, translations, theoretical and critical works) is most varied by its topics and genres. He managed to express his individuality in all the spheres of literary work.

Interest in T. Wilder keeps growing permanently in the European countries and the USA. This is caused by T. Wilder's literary work being both traditional and modernistic. We point to this because the monographs, articles written about this writer do not fix his two, similar to each other understanding-evaluation. The same is witnessed by the research we have conducted: along with modernistic world outlook of T. Wilder, search for the experimental form, while studying his plays we came across such vision of definite situations, which was evidently characteristic to the traditional literature.

Analysis of T. Wilder's dramatic works of the 30s-40s (one-act plays: "Our Town", "the Matchmaker", "The Skin of Our Teeth") give us an opportunity to see his mastery as a playwright, to stress the artistic means or influences, which his works are so rich in special bibliographic works gives only a general impression on entire diversity of the works written on T. Wilder, as majority of them, i.t. works by M. Goldstein, R. Burbank, M. Kuner, are of great interest from the viewpoint of analysing the most important facts of T. Wilder's life and creative work.

Proceeding from all said above. we consider justified our choice of the topic for research. We also considered the fact that Wilder's works are less known for the readers at large in Georgia and his literary heritage has not become a subject of serious research as of yet from the viewpoint of literary studies according to the material available to us. Consequently, our present work is the first attempt of a scientific monograph in the Georgian language, which tries to study one concrete issue, mythos-poetical elements in T. Wilder's works of the 30s-40s, taking into consideration the international scientific level.

The topicality of our work is determined just by urgency and the form of expression of the problems raised in T. Wilder's dramatic works.

Purpose of the Work.

A major objective of our dissertation is to specify special traits of T. Wilder's mythos method, to reveal the role of mythos on his plays, as the mythos is radically close to the plot playing the most important function in structural organization of the plays. We do this based on the analysis of a literary text of the Y. Wilder's plays written in the 30s-40s and considering specialist scientific literary about the topic under research.

Our aim also is to make classification of the mythos aspect components and to discuss designation of each of these components. We have also studied how the writer manages modelling of artistic time and space, biblical elements, we also wanted to show, on the basis of comparing and analysing theoretical conceptions of modern literary studies, the essence of the "modern mythos experiment" of the XX century, its relation with literary aesthetics of modernism.

Condition of Problem Study

We think not a single research worker, analysing T. Wilder's works, can avoid analysis of mythos-poetical elements. That was why, a basic aim of our dissertation was, taking into account the considerations of the European and American scholars, to show the problem from the new aspect and to make it a subject of research in our special monograph.

Scientific Novelty of the work.

As short survey of specialist scientific literature witnesses, the novelty of our work is mostly expressed in setting the problem, as the problem of mythos in T. Wilder's works has not become a

subject of special research and expanded discussion in the works available to us. Thus, our dissertation is the first modest attempt to fill this "gap". Another novelty of our work is that it is the first monograph in the Georgian literary studies dedicated to comprehensive, thorough research of one of the major aspects of T. Wilder's works - "mythos - poetical elements" in his plays of the 30s-40s.

Practical Importance of the Work is determined by the results and generalized conclusions of the present work, which will be, in our opinion, of great interest for those working on T. Wilder's literary heritage, for readers interested in T. Wilder's plays and literary critics. The work presents basic determinants of the mythos-poetical elements of the plays of the 30s-40s, which, in our opinion, make a fundamental basis for apprehend the problem and which will be considered by all the research workers interested in such a general form as of yet. The work will be of some importance both for the research workers and students and teachers interested in T. Wilder's works and wishing to study the American literature of the XX century, in general, and the dramatic works of that period, in particular.

Methodological and Theoretical Basis of the Work is the main results of research conducted by renowned scholars on T. Wilder's works. In our research we mostly used considerations and conclusions of the European and American literary critics on the problem under research. We cited and discussed the works by R. Burbank, M. Goldstein, R. Goldstone, D. Haberman, M. Kuner, T. Porter and others on T. Wilder's works. It should be mentioned that each of them suggests us interesting observations but, sometimes, they oppose one another in expressing their viewpoints on the problems under research. The methods and principles of research are also different, which follows from "contradictory" nature of T. Wilder's works.

In addition to the said above, as the modern mythologism is connected with aesthetics and poetics of the XX century modernism, we took into consideration in the process of our research those philosophical, ethnological and psychological data, which influenced artistic conceptions of modernism in general. Just their summing up makes that main methodological basis, from the viewpoint and position of which we have conducted our research of T. Wilder's works.

Approbation of the Work. Discussion and approbation of the dissertation were held in the Iv. Javakhishvili Tbilisi State University, Faculty of West European Languages and Literature, at the session of Department of Foreign Literature History, on, 2006. The present work was recommended for further proceeding.

Structure and Volume of the Work. The dissertation work consists of computerized text on 143 pages. It involves an introduction, two chapters (chapter 2 has three subchapters) and general conclusions. The work is supplied with a list of references (126 units).

Content of the Work

The objectives and tasks of the topic under research are determined in the introduction. The introduction deals with the importance and topicality of the issue, a short history of the study in regard to the issue and scientific-critical literature existing about Thornton Niven Wilder. The introduction also analyses all the novelties in T. Wilder's dramatic works of the 30s-40s from the viewpoint of studying mythos-poetical elements.

Chapter I. Myth and Mythos (methodological problems).

Proceeding from the main objectives of the present work, based on the analysis of the text of T. Wilder's plays written in the 30s-40s we try to specify the mythos method of the writer and other major components of the mythos aspect and to determine the role of mythos in his plays. In this chapter we talk about on the methodology of myth and mythos in particular. There exists keen diversity of the reflections in the specialist scientific literature concerning myth and mythos. All the humanitarian branches possess their own and often contradictory positions on "myth" and "mythos". The processes in regard to myth and mythos are not priorities of the modern literature only. A new approach to this issue was a general European process and it was first renewed by the modernists.

To elaborate uniform concept of myth and mythos, first of all, several questions should be answered: where is a boundary between the "mythical" and "non-mythical" literary works? What is implied in Modern "myth creation"?

Myth is a reflection of the ancient human being's psychological world, a poetical picture of the epoch, a naive expression of the mankind's childhood and it is not an interesting event by itself but is important and contemplative. Myth is a result of domination of natural forces over a man. Along with ascension of a man, victory of mind, myth disappears and a man dominates over nature. However, myth remains as an achievement of man's creative genius, as symbolic truth.

Myth is a synthetic phenomenon, It is neither history nor religion, neither a fairy tale nor a legend, but involves all the elements mentioned above. Myth is an inexhaustible source for creative depository of peoples and generations. Writers work over mythos using some peculiar motifs. Tragedians expressed, distinctively changed, remade the existing material in tens and hundreds of their works.

Modern writers, film directors, theatre turn more frequently to myth, "mythological plots" and turn to it not as to an exotic world but as to wisdom, primordial beauty, original unique life. Use of myth in modern literature is mostly connected with literary aesthetics of modernism.

E. Meletinski, N. Fry, U. Troy, D. Zatonski, T. Kobakhidze and other scholars analyse modern "myth creation" in connection just with the literary aesthetics of modernism. It should be mentioned here that modernist writers attach great importance to the works by G. Frazer, S. Freud, C. Jung and others in mythology. They used to take from these work only that, which suited their artistic conceptions and which they required for realization of their own artistic aims.

Some essential conditions of modernism aesthetics were of decisive importance in the process of turning to mythos. For example, it is an aspiration of modernist to overcome temporal - spatial frames, caused by fear against history.

A problem of time acquired special attention of the 20-th century scholars. The problem established one of the most important places in art and literature. Great interest is also expressed in "the problem of time" in the 20th century American literature. The problem of time and search, for artistic time established in the literature of this country after the II World War. In their works the American writers of the so-called "lost generation" (John Dos Passos, Thomas Woolf, William Faulkner) put in the foreground the problem of time. the issues of interrelation between the subjective time and artistic time.

In general, "subjectivation" of time is a characteristic feature, some complicated conception of time in the 20th century western literature. In the American literature existentialists expressed great interest in the essence of time. As it was mentioned above these problems appeared after the II World War and the problem of time, search for artistic time were most popular. Existentialists do not deny the subjective time but discuss it in relation to personal time. According to existentialists, time is a principal category in men's existence, but only the time experienced by an individual himself and not the time expressed by specialists of natural science.

Thornton Wilder, as well as other great American writers mentioned above (W. Faulkner, J. Dos Passos, T. Woolf), was most interested in the problem of time. Great interest of these renowned writers in the problem of time intensified and expanded the area of T. Wilder's interests and searches.

On the basis of scientist literature analyzed in the present chapter we consider it possible to make some preliminary conclusions and also to express our own position in regard to the problems raised. Namely, myth is an object of analysis by literary criticism, when it is used by writers as a literary method for realization of their own idea and an artistic function of "mythos" is connection of non-uniform elements with one another, i.e. the most general schematic consolidation of numerous plots.

Chapter II. **Mythopoetical elements in Thornton Wilder's dramatic works**

Chapter II.1. Irony in T. Wilder's Plays of the Early Period and His Play "The Matchmaker".

In 1931 T. Wilder published his first collection of plays "The Long Christmas Dinner". It, involved his plays "The Long Christmas Dinner", "Pullman Car Hiawatha", "The Happy Journey to Trenton and Camden", ect. The author expressed in these plays those major artistic elements, which he later developed in his wellknown, and popular plays "Our Town" an "The Razor's Edge".

Main characters of T. Wilder's early plays are quite individual. Therefore, we can apprehend them as special persons, who acquire associative variety through irony. For example, a main character of the play "Queens of France", an old fox lawyer Cahusac misleads simple, romantic, but exhausted women with senseless talk assuring them they are heiresses to the French throne. The action in the play takes place in a definite place ("New Orleans") and at a definite time (1869). The characters in the play look funny and pathetic. In this play, irony for T. Wilder is an original means of apprehension and not that of strengthening freedom. Here, we see epic irony, called by T. Mann "the irony of heart full of love".

Such irony fully corresponds with this play by T. Wilder, as irony here has an artistic, objective, i. e. epic trait. It is based on reflexive apprehension of the current events. The author uses it for showing what is important and what is unimportant in the life of ordinary Americans.

Irony gives us an opportunity to see unusual spiritual features of the characters and their vain hopes. Through irony T. Wilder expresses dissatisfaction of the characters, examines the environment in which they live, The thoughts and emotions of the characters vividly express the author's position, though this position is not clearly seen, it is only indicated. Idle, senseless talk, abundance of everyday trifles, recollection of gestures and momentous impressions, spiritual futility, tragic-comic disharmony of the life situations cause an acute feeling of their non-logical character. Everyday chaos of impressions is arranged by T. Wilder through he logic of artistic expediency, i. e. through mythos.

Similar "expression" of such irony is in T. Wilder's play "Love and How To Cure It". The play "This Happens Only in Books" carries the idea, according to which the work has better express relation with life. This play represents an artist's views on life. For this the author formed an artificial plot. He wanted to present a relevant idea though, in our opinion, he failed to reach the goal set. The plot did not fulfill its mission, but we should not forget that these were the first steps in T. Wilder's dramatic work.

It should also be mentioned that irony and contrast are in concealed form in T. Wilder's plays. Quite often this feature is revealed by means of complex literary and mythological plots intertwined and thus makes it difficult to understand the author's position. The play "The Long Christmas Dinner", "The Happy Journey", "Pullman Car Hiawatha", etc. are the works, in which the author proves existence of universal religiousness and moral values in everyday American life.

T. Wilder's statements on the drama were explained in the process of writing these plays. They enable us to see everyday America. The author considered the ideas were limiting the action and reduced expressiveness. T. Wilder demanded technical freedom. From this viewpoint "Our Town" is of special mention. There was no scenery in this play. "The reality far more than convincingness" - the author used to often repeat this phrase. Drama technique, used by T. Wilder in the play mentioned above, is called "theatricalism" by John Garner. The author himself recognized play and not representation of the life, implied by realism. In the introduction to three plays he said he was dissatisfied with the theatre of the 20s, as he considered such attempts to be "children's endeavours".

The plays we discussed above express "theatricalism" only in general, as we think, which was fully developed only in T. Wilder's play of the later period: "Our Town" and "The Skin of our Teeth". Each of these plays is based on everyday life issues, even most unimportant ones, which reveal that "something". The events in the characters' life are mostly expressed objectively, being related to one another by unrealistic, scenic technique.

The idea that even the smallest things have greatest importance in life generates the conflict between realistic and non-realistic means of its setting. To bring to surface quite unimportant things, namely, their external form, T. Wilder often suppresses the need for reality and develops the action at the moral, philosophical or theological level. As for change of scenery, it does not demand from the playwright to replace people. Just, on the contrary, in T. Wilder's opinion shift of scenery should be as fast and invisible as wit of the mind.

Stress on everyday detail, its internal metaphorisation is the most peculiar artistic method of the playwright. It's interesting to note that an analogous method was used in the beginning of the XX century and the XX of the same century by other Modernist writers, for example, J. Joyce (in "Ulysses"), M. Proust (in "In Search of Lost Time") and T. Eliot in his earlier poetry.

In this part of the present work we specially concentrate on the fact that T. Wilder's play "Pullman Car" is the most ambitious and loaded with intrigues. At the same time it is an allegoric play, in which all the level of time and space are combined, which connects the essence of life with the life of entire universe and, what is most important, technically and thematically is most close to T. Wilder's plays of later period "Our Town" and "The Skin of our Teeth".

T. Wilder's plays of earlier period were performed in Europe and the USA. Whatever opinion exists in the theatre world about them, we consider the author failed to reach any success on the modern American scene success with his first dramatic works. This continued until the appearance of "Our Town" and "The Matchmaker" in 1938. This does not mean at all that the author has not written anything till 1938. From this viewpoint it is quite enough to remember T. Wilder's translation of Obey's "Lucrece" by or his most famous novel "Heaven of Our Destination" published in 1932.

The play "The Matchmaker" belongs to the early period of T. Wilder's creative work. It is a "free adaptation" of Nestroy's farce, as the author himself calls it. The Nestroy's play itself is John Oxenham (1835). In T. Wilder's opinion removing of those "silly things" prevailing on the stage of the 19th century theatres was possible only irony and fun.

Irony, humour are expressed in "The Matchmaker" with the same old comic scenic means as in "Likeness by Mistake". In the above-mentioned play the author represents banal personages and absurd situation the action takes place in 1880 in Yonkers. We get to know the characters gradually, their wellbeing is conditioned by participation of old fox Wondergelder in their everyday life.

Wongelder has two salesmen - Cornelius and Barnab, who leave for New-York in search for adventures. Then appears the matchmaker, who tries to make Wongelder marry a young, charming woman, Iren Molow, though in reality she tries to arrange her own life. The Matchmaker does not believe in anything except taking most pleasure from life. She resists "most intensively" the theories of Wongelder on money and work being the highest values in life.

Irony, mockery in this play are directed to a conventional concept - "success". The addressee of this mockery is Wongelder, an absurd person, who knows nothing about his own foolishness. In this play chooses a peaceful way for showing his people - light irony and not satire. Satire implies concrete social disposition and clearly expressed ideological tendency. T. Wilder abundantly uses grotesque in his play, which is apprehended as social satire, though he generalizes a concrete conflict in the plane of global, universal, eternal problems.

"The Matchmaker", in our opinion, should be considered "a crisis play" from the viewpoint that the outlook expressed in it represents all - embracing crisis, demolish of moral ideals, complete hopelessness and disbelief, though all this should not be identified with T. Wilder's artistic crisis. In the 20s-30s he has not found an ability to express his ideas on the universal values as of yet,

existing in the life of the then American, in 1938 he mastered to get it. He wrote such works that won him recognition, as he introduced special technical means and showed how drama could be released from strict chronological succession.

Chapter II.2. "The Skin of our Teeth"

"The Skin of our Teeth" is an echo of tragic events of the 40s. If we do not consider the film scripts this play is the only and one of the most important dramatic works written by T. Wilder. The play caused hot discussions among the literary and theatre critics.

To use the author's words, a major aim of the play is to show "spiral progress" of a man and his advance by way of mistakes and experience. The play is a conventional chronicle of the mankind existence, i.e. merging of historical events and biblical legends. The author represents the way passed by the mankind from the primitive darkness to the 30s of the 20th century.

The title of the play may seem strange for many. Its original title is "The Skin of Our Teeth". This expression is most widely in America, the skin of not our hair, our finger but of "our teeth". In the Russian literary criticism we come across two titles of the play: "The Skin of Our Teeth" and "On the Razor's Edge". We took into consideration both a direct translation and its content. For Georgian readers, in our opinion, "On the Razor's Edge" is easier to understand than "The Skin of Our Teeth". The expression "on the razor's edge" is most frequently used in the Georgian speech and one more: the mankind is in permanent movement and permanently faces numerous catastrophes.

The three acts of the play displays the mankind's struggle for saving itself from the troubles it faced in certain periods of life: in the war period. In the first act the author represents a man against the nature, in the second - against a moral order, in the third - against his own self. History of the mankind is discussed in the background of one family life, that of the Anthrobus. It is a typical American family, representing a family of human beings in general. On the example of this family the author shows men's struggle against catastrophes, their fall, rescue wars.

Anthrobus - father is a middle - class American, Adam and "Father Pilot" of the mankind. In general he possesses human weaknesses and merits of the mankind of all the periods. His basic characteristic feature is immutability from year by year, from one period of history to another and his problems are the same in all the periods. He is always on the verge of misfortune, of the misfortune caused by external natural elements or internal conflicts. Despite all this, he still manages to survive by passing "the razor's edge".

Anthrobus is the man, who has reached what a man can achieve. He has to overcome those numerous misfortunes, which are difficult to imagine. Wilder is interested whether a man can manage to remain a subject of culture even in such difficult conditions or he will turn into that simple biological individual whose initial credo is only a demand for survival.

Wilder tried in this play to comprehend the reasons, which led a man to the verge of life death. Anthrobus amazes us with how a man can betray his own self. Wilder is sure that the last reason of the evil's epidemic, which has embraced the entire world, is in the consciousness of a man himself and then - in natural, social cataclysms.

Main characters of the play are the Americans, who hide a key of the mankind's fate in their everyday life. It should also be mentioned that Wilder does not rudely penetrate into the soul of each of his characters, does not point to their traits. All this can be found only in the activities and dialogues.

Wilder turned a history of one family into a model of all the epochs. He tried to form an artistic - symbolic picture of the mankind's history. Symbolic generalization is seen in the family name - "the Anthrobus family". "Anthrobus" is a Greek word meaning "a human being". Anthrobus is both a man and Noah at the same time, his wife - Eve, his daughter - the only daughter of Adam and Eve, Henry - Cain, a revolutionary soul. All the characters personify certain features of a man.

To make an image of his characters more distinct, Wilder invented a special complex of time and related each act to certain historical epoch.

Through the play Wilder explains to us relation between a man and the world, permanent moral and intellectual perfection of a man. Here the author worries about one thing most of all: whether a man considers himself to be a part of this great world and he does talk about it in the final part of the play. We should discuss the conflict between Anthrobus and Henry - Cain from this viewpoint. This conflict is based on certain socio-historical motif. It is a conflict of all the generations and it seems to be somewhat tragic and unsolvable. The nature of two, quite diverse human beings clash against each other in it: on the one part, Anthrobus, who feels his own responsibility to a man and the world and, on the other, Henry - Cain, overfilled with evil.

Anthrobus' fate is too hard. He knows he will have to face a great struggle. The need for the struggle is explained not by historico-social character but by everyday life structure, with its own internal laws peculiar to it, with its catastrophic nature. Death is the same natural condition as life is. Opposition of these two eternal forces forms that unsolvable conflict, which always accompanied each step of human history. In one corner of the play there is a pre-historic period of the mankind's existence and in the other - contemporaneity.

The author tries to represent the unity of a life process, that inevitability and immutability of the eternal laws, which is required and necessary for all the epochs. Wilder also forms such a synthesis of old and modern, which exists synchronously within one and same frame.

T. Wilder, as well as other great American writers, such as W. Faulkner, John Dos Passos, Thomas Woolf, is most interested in the problem of time. Keen interest of these renowned people greatly intensified and expanded Wilder's area of interests and searches. He unites the past and future into one indivisible stream of life and tries to show that everything is repeated from the beginning but always in the way it has never been before. Just this is the essence of life of each man; feeling of each day, moment and of how small, short it is, that not everything can be changed in it, not everything can be corrected, not everything can be returned.

When T. Wilder suggests a category of time in connection with the concrete problems, at the same time he implies painful searches for human Values. He is always in the process of search. He knows that life is a struggle, that all the best that life gives us is always on the rezor's edge, be it home, home country or knowledge. He wants to have the right to build again, anew, that God should endow him with such a right. But we should also remember the mistakes as they are some kind of warnings to us.

The myth on the Anthrobus family shows us that all this has ever been and may even be repeated. A mythos scheme: Adam - Eve - Cain, is being filled with such such numerous trivial details in which the old structure is lost. T. Wilder put diversity of men's activities into one family. That's why all the characters are turned into a real symbol. A symbolic nature of the play characters' system is being intensified by the fact that they easily cause analogues and associations. With this method T. Wilder, proceeding from our observations, achieves general accessibility of he drama, because we hear the Bible from our childhood and the necessary associations easily appear in the mind of readers or spectators. The author tries to make all the greatest Biblical images earthly by introducing them into the modern life. For Wilder existence of God is seen in those life rituals, habits, traditions or values, which connect people with one another and their racial past. This connection is a basis of the belief that the mankind with its century - old saints will surely survive.

The habits, temperament, mind, thoughts seen in the real life are generalized in two directions: artistical - typologically and mythologically. Just by comparing these two directions the human relations are discussed. Evolution of their nature at different stages and analysis of the Biblical allusions give us an opportunity to say that the author uses them as one of the supports for constructing the play. And one more: the Biblical elements penetrate the characters and turn into the most important components of the characters' structure (Anthrobus is Adam, Henry - Cain, etc).

In our opinion, use of the mythological context in the play by Wilder is caused by research of reasons of imperfection of modern people's life. In Wilder's opinion, survival of the mankind is possible by saving culture and education. Such a mission is imposed upon Anthrobus.

Mythos in the play performs a function of universalization of values and putting in order the chaotic associations of the characters. At the same time it also assists the author in personification of different aspect of a fundamental topic - father - son relations. Here a question arises as to where the topic of father - son relations lead. The conflict of Anthrobus and Henry - Cain is a conflict between two generation and at the same time a position of two world outlooks. Solution of this issue leaves the frames of one play.

Wilder failed to finally answer the question or who could have done it in 1942? The author knew quite well that the mankind was passing the most difficult stage in the history of its existence, but belief in a human being was preserved by Wilder even in that most difficult period. According to the author's conception, this leads to education, art. It's impossible to build the country in which men will live if there is no love, sense of law and order in you yourself. Mr Anthrobus understands this only in final part of the play, but will he? Did this merciless experience teach the common, but indisputable, truth to "million" Anthrobuses?

The play "The Skin of our Teeth" is not finished. Probably, "life" itself should have written its finale.

Chapter II.3. Dramatic Composition of "Our Town" and Mythos

II.1. The play "Our Town" first appeared in the beginning of 1938. Its popularity has long left the borders of America. The title of the play itself point to the feeling, to the lovely sights, through which T. Wilder represented minor events in our everyday life. It is dramatized chronicle of life ongoing in one of the small towns of America. T Wilder saw in the everyday life of the small town that fabulous harmony, which opposed all the storms of the world.

T. Wilder does not consider the play to be a critical representation of the American reality. Just on the contrary, It is the playwright's effort to bring poeticization of the American life to a universal rank. The title of this play is of great importance for T. Wilder. For him "Our Town" is a town of our childhood, in which our primary life ideas were born and established. However banal the everyday life of two families in the play seems, it is interesting for us. In our opinion, some peculiarity of T. Wilder's works is that he discovers a hidden source of human warmth in everyday life, which is full of naivety.

As for use of myth in the play by T. Wilder, there is difference of opinions among the scholars about it. First of all we should stress the condition that the playwright uses every method of employing mythological and literary motifs and images. However, one thing is clear that any school or theory, maybe even the time itself, stimulated use of these motifs in his works.

R. Burbank considers the T. Wilder places specific images, events and topics into a certain frame by "Myth". In the opinion of D. Haberman, T. Wilder applied myth to assist men in apprehending their own selves.

In the play we follow everyday life of ordinary people. The playwright tells about two ordinary families, their neighbours, friends, relations. T. Porter justly points that the playwright tells about one small region and ancestry in a sample of the present myth. This is the most general method of imitation in the modern western drama.

The action has no logical sequence. One event replaces another, as it has been since time immemorial. In fact, the play has no plot. Mythos is the origin arranging the world of association, unites all the borrowed plots and characters and represents one complete plot.

Each character of the play puts his or her own contribution into the life of the town (Grovers-Corner). The community of Grovers-Corner comprehends its unity, i.e. a mythos space free from social contractions is formed, which implies general super temporal and super historical narration,

as representation of social contradictions places a drama within the most concrete historical context. Members of this community are mostly positive people, but life in this town is still boring. Here quietness may be considered as a synonym to honesty. A choirmaster gives the ladies an opportunity for naive gossiping and charity. A priest does not oust suicides from the community. Lack of culture is felt in the town, but it is balanced with interest and attention.

According to R. Berbank, a main artistic problem of "our Town" is that life events are not represented in such a way as it could have been in reality because they are implied and valuable. These problems are proved by the writer with repeating everyday events. T. Wilder depicts life simultaneously in two phases. He talks about its colorfulness or colorlessness, greatness or absurdity. The play makes minor sides of human character most important.

In our opinion the relations between the play characters, boys and girls, are typical. Main characters, George and Emily live as a neighbour boy and girl should live. George is a kind-hearted American boy, Emily is a wise, charming girl. She is engaged to George. They want to settle in a farm near their town and live as their parents lived. There is nothing unusual in main characters. "Our Town" is not a picture representing a small town, but an effort to find values in these minor events, which we consider to be a part of our everyday life. To be born in such a society means to be born in a warm family. T. Wilder achieves everything through mythos. However, it should be mentioned here that some scholars criticized T. Wilder saying that he did not know meaning of his expressive methods.

In our opinion, T. Wilder uses myth not only, for avoiding banality, but for artistic expression of life. T. Wilder himself thinks myth is based on craftiness and one more the action takes place permanently in the present. It should be mentioned that T. Wilder's considerations on human mind and nature are connected with Gertrude Stein's viewpoints. It's a well-known fact that were close friends. G. Stein considered that a human nature used to strive for establishing its own place in the community. She connected everything with a human mind.

When T. Porter generally deals with a place of myth in the American dramatic works, he concretely mentions that myth in "our Town" is divided into several categories, which are called by N. Fry "apocalyptic". T. Porter cites N. Fry's thesis as an example, according to which myth is higher than human wishes and aspirations. Myth in narration element is an imitation of the action, a close or available limit of a wish. In his opinion, "Our Town" deals with an apocalyptic aspect and there seems a vision of an ideal life in it. To describe potentials of this ideal in a real context, its ideality should be broken. In the scholar's opinion, the truth, talked by T. Wilder, is the truth from the apocalyptic viewpoint.

T. Porter also points to considerable difference between Fry's and Wilder's considerations. He talks on structural principles of myth and stresses the belief of the playwright and the spectator. T. Wilder provides the relation between the author and the spectator. In the scholar's opinion the author represents the spirit of the community by aspirations and cognizance of the spectator.

We agree with Porter's consideration that the spectator becomes a direct participant of the drama through this method. The spectator's participation in the work is a key conception of the action in Wilder's play, i.e. the spectator's and the performance's time was identical, because one minute of time on the stage is equal to the spectator's time.

A major structure of the action in the play seems to be a progress of human experience, be it either birth, growth, wedding or death. These events are inevitable in each man's life. They form a principal Pattern of life. This pattern is both linear (for an individual) and cyclic (for the community). The play unites both of these aspects. For the community life is a circle of similar events. Rythm of seasons or hours is connected with individual circulation, which is revealed in the life of an individual.

As Wilder himself mentions, he used Dante's "Divine Comedy" as a structural model for the play. The likeness is vivid as the mountain in "Divine Comedy" and the mountain in Grovers-Cornez is the place for gods. A mountain is the place where invariable world and cyclic world of

nature equal each other. It is the place, where a pilgrim returns to chastity and gets rid of sins. Emily discovers on the mountain as how ideal life is in reality. Just there, where there is an axis of the world, where the sky and the earth merge, she understands how special everyday life is in reality. Wilder tries to make one of the play characters to experience happiness of life even after the death and proceeding from this, also a man, a spectator in general.

Wilder aims at expanding human mental outlook. He tries to show inequality between a real value of life and the value comprehended by the characters. Underestimation of life is identified with underestimation of love.

We consider one major moment should be distinguished, when Wilder applies to Dantean element. His vision then is "American"/ The playwright uses the word "death" only once or twice in the course of three acts. He wants to form an image of death in agreement with the spectator in the sense that just the death makes a man apprehend that basic essence of life, which is less evaluated by him in the course of his life.

Experience of death is inevitable. The playwright makes contrasting scenes of life to reach the highest tension. The action starts on the cemetery and Emily's monologue keeps becoming tense. In our opinion, life in this episode of the play opposes calm and untroubled death with all its joys and sorrows, happiness and trouble. Emily evaluates life as she has lost it.

In addition to the mentioned above, everyday life is a climax of the play structure. Myth often can turn an ordinary man into a hero. Wilder considers experience of ordinary people to be a central part of the drama. A topic of "small people" was outlined in the American literature before Wilder as well. They did not worry at all with their minor roles. Just on the contrary, they were proud because there were millions of people like them and not a little amount. The author compares care, joy, pains of the residents of the small town with the events of cosmic scales. The citizens of Grovers-Corner do not have big intellect but they live in relationship with nature and their tragedy is that a man does not feel a step-by-step force of life. Wilder wanted to reveal the simplest tendencies of a primitive life and to elevate decayed life. Existence of the characters in the small town does not differ outwardly from one another they follow the flow of life easily and naturally. A narrator watches with great sympathy the initial, natural events, preserved by the residents of the small town.

In our opinion, Wilder tries in his play to remind us that tomorrow is theirs and that the universe, love, reality, people, infinity, earth are myths. The past is also a myth, isn't it? The entire history is nothing other than unity of the ideas, which we consider to be mythical values. We see in the play how death broke short happiness of Emily and George. In the opinion of Emily and George. In the opinion of M. Goldstein, their grief is the grief of difficult-to reach immortality, which cannot be achieved by any deed and merit.

A chronicle of the small town is the chronicle of a human life - from the cradle to the cemetery. Life in Grovers - Cornee starts early: people make a fuss... are wed ... die, i.e. a life circle of life is bound. In the opinion of R. Burbank, Wilder founded a small town everywhere and in every time and connected the life of the town residents with a mythical world. This method is firmly knitted into the principal topic of the play.

There are many scholars, who state that "Our Town", according to Wilder's "dramatic theory", is a religious feast, triumph of life. We may apply to R. Burbank once more. He says that life, glorified by the playwright, is the simplest and least ambitions imagination and still however represents his vision of life, this play charms and touches us. He expresses such trifles of mythological penetration and contemplation, which connects modern life "with everyone, everywhere and always".

Proceeding from all said above, we should acknowledge that Wilder used myth for penetration into a human character, discovering everyday trifles and analogies though we spoke here about different considerations of scholars it should be pointed that none of them refutes use of myth. Their opinions differ only in regard to determination of an artistic function of myth usage.

For example, D. Habermann and R. Burbank think Wilder depicts the bitter truth by means of myth and gives an opportunity to people to apprehend their own selves. Some other scholars (T. Porter, Smirnov) consider Wilder used myth as an expressive means. Some others see in his works a didactic trend, being one of the components of myth structure.

We consider none of these was alien to Wilder. In fact, he summed up each of them and by using myth and mythos he showed us that even in the greatest wholeness a man may play a small role. But existence of each individual his aspirations, share a general evolutionary process. T. Wilder uses myth's potentials quite deliberately, which witnesses that the latest philosophical and psychological literature dedicated to myth.

The play "Our Town" is based on "mythos". Wilder bases his work on a mythos scheme, but these borrowed elements acquire burden quite different from original sounding is a mythos play as its entire artistic world is based on mythos.

General conclusions of the present work display the fundamental results of the research in the form of the thesis:

1. The essence of modernistic mythos experiment, its aesthetic novelty are determined not by its likeness - difference with the earlier, classic forms of myth, but by its relation with the literary aesthetics of modernism, because modern "mythologism" is connected with the aesthetics of the 20th century modernism and its poetics. We should also take into consideration those philosophical, ethnological or psychological moments, which directly influenced various literary conceptions of modernism.

2. Proceeding from the mentioned above, we consider a structural basis of Wilder's plays of the 30th-40th is "mythos" - "potential plot", the most generalized model of many plots, key mythos situation, because an artistic function of "mythos" itself is combining the non-uniform elements with one another in the literary material, i.e. the most general, schematic unification of numerous plots.

3. By using myth and mythos Wilder showed us that a man may, probably, play a minor role in the greatest wholeness, but existence of each individual shares universal evolutionary process, because just through mythos it is possible to display the permanently repeating model as one of the variants.

4. Mythos in Wilder's plays performs a function of putting in order chaotic association of the characters and universalization of values. The author created a mythos space free from social antagonism, which implies general supertemporal and superhistorical character of the narration, because representation of social antagonism could place a drama into most concrete historical context.

5. Father - son relation is a mythos basis of the structure of the play "The Skin of Our Teeth". The sources chosen to realize the mentioned problem, though are free from outward "mythologism" but turn into an integral part of common - mythos structure of the play through a schematic sign of the association structure.

6. By means of Christian myth Wilder manages to have the play main plot permanently on the surface, and he uses the Biblical allusions as one of the main supports to construct the play.

7. The Biblical elements penetrate deep into the spiritual world of the characters and become one of the most important components of the play character structures (Anthrobus - the same Adam, Henry - Cain, etc). A symbolic nature of the play characters system becomes stronger, because they easily cause analogues and associations with the Bible. By using this method Wilder promotes "general availability" of the drama, because we know the Bible from the childhood and the required associations easily appear in the spiritual world.

8. Wilder unites the present, past and future into one indivisible stream of life. He tries to show that everything repeats anew and always peculiarly in such a way as it has never been before.

9. If time has not been transient, then there won't have existed impressions, recollections any longer, i.e. the past is a recollection. This condition occupies an important place in Wilder's creative work. The characters enveloped in the past are opposed by those oriented at the future. They condemn the past and strive for the future. But this does mean that the writer considers past to be an all embracing time, as beside it there acts the present, the future, cyclic time. For Wilder the time always acts and determines a peculiarity of the character. Time is attached artistic and semantic meaning.

10. T. Wilder applies all the various methods of using mythological and literary motifs and images spread in the literature. It's clear that different schools or theories or even the time itself may stimulate use of these motives in his works. Wilder uses myth not only to escape banality, but as one of the best means for artistic representation of life. The author used myth and mythos for penetrating into a human character, discovering everyday trifles and penetrating into analogues.

The principal propositions of the dissertation are represented in the following:

1. "Our Town" and Mythos. Conference Proceedings of the International Scientific - Conference on American Studies. Kutaisi, 2002.
2. Mythos and T. Wilder's "Our Town" State University of Tbilisi Press, 2005.
3. Th. Wilder's fable. Criterion. Rustaveli Institute of Georgian Literature, N15, 2006.